

Onsdagen den 20 november em.

Kl. 19.30

Förhandlingarna leddes till en början av tredje vice talmannen.

19 § Fortsattes behandlingen av jordbruksutskottets betänkanden 1985/86:5, 3 och 4 (*forts. från prot. 31*).

Miljövård (forts. JoU 5)

Anf. 101 OVE KARLSSON (s):

Herr talman! Jag begärde egentligen ordet för att göra en mycket kort replik till de sista talarna om Öresundsfrågan.

Utskottet har ju sagt att det pågår ett omfattande arbete på både dansk och svensk sida, att naturvårdsmyndigheterna följer denna fråga noga och att vi därför har haft anledning att avvakta deras arbete. Problem av Öresundsfrågans karaktär måste lösas genom en svensk-dansk dialog, enligt min uppfattning. På den punkten tycker jag nog att Öresundskommissionen har ett stort ansvar, det skall vi göra klart för oss. Det måste ske ett samarbete mellan myndigheterna på både den danska och den svenska sidan. Ett omfattande miljöarbete bedrivs också.

De miljöproblem som den här frågan omfattar måste lösas genom internationella kontakter. Vi kan knappast sitta i Sveriges riksdag och bestämma över vad danska kommuner skall göra – det måste ske via krav på den danska regeringen.

Och den danska regeringen är ju borgerlig, vilket kanske bevisar att miljöintresset är större hos socialdemokraterna än hos borgarna. Det är säkert så att socialdemokraterna är de som får gripa sig an miljöfrågorna om det skall bli något resultat. Socialdemokraterna är medvetna om de problem som finns, och det är säkert också det parti som på alla sätt är bäst skickat och berett att ta tag i miljöfrågorna för att lösa dem.

Anf. 102 SVEN MUNKE (m):

Herr talman! Utskottets företrädare säger att Öresundskommissionen säkert kommer att ta sitt ansvar. Men varför lever man i så fall inte upp till det?

Sedan vill jag säga – det har kanske förekommit från olika håll – att man inte kan ha monopol på miljön. Den berör alla människor, och detta intresse är som bekant mycket vitt spritt. Att försöka skylla på att Danmark har en

borgerlig regering tycker jag rent ut sagt var litet plump.

När det gäller det jag inte hann med i mitt inledande anförande, nämligen utsläpp från fartyg, skall jag konstatera följande. För elva år sedan, 1974, skrev både Sverige och Danmark under konventionen. Man skrev bl. a. under på att färjetrafikens utsläpp måste åtgärdas snarast. Man får ju inte särskilt stort förtroende för den kommission som skulle tillse att detta åtgärdades snarast, när elva år har gått utan att någonting hänt.

Det är faktiskt förvånande för mig att inte utskottsmajoriteten, inkl. vpk, kunde gå med på detta förslag. När kommissionen inte har kunnat åstadkomma någonting på elva år är det på tiden att frågan förs upp på regeringsnivå, så att man den vägen kan komma fram till ett beslut och det verkligen blir resultat. Det är futtigt att två partier inte har kunnat gå med på förslaget i reservation 9.

Anf. 103 SIW PERSSON (fp):

Herr talman! Nej, Sveriges riksdag skall naturligtvis inte tala om för Danmarks riksdag vad den skall göra. Öresundskommissionen och reningsverket Lynetten har funnits ungefär lika länge. Båda två har fungerat lika dåligt, och de har haft lika många år på sig att göra någonting bra. Kanske de skall hitta sin målsättning till sist och fungera väl.

Sjöfartsverket är i alla fall svenskt och inte danskt, och dessutom har dispensen givits under en socialdemokratisk regering.

Överläggningen var härmed avslutad.

(Beslutet redovisas efter debatten om jordbruksutskottets betänkande 4.)

Anf. 104 TREDJE VICE TALMANNEN:

Kammaren övergår nu till att debattera jordbruksutskottets betänkande 3 om jakt och viltvård.

Jakt och viltvård

Anf. 105 JOHN ANDERSSON (vpk):

Herr talman! I det här betänkandet från jordbruksutskottet avlivs ett antal motioner om jakt och viltvård, motioner som är väckta under allmänna motionstiden år 1984 resp. 1985. I flertalet fall avstyrks dessa motioner med hänvisning till att jakt- och viltvårdsberedningens huvudbetänkande bereds i regeringskansliet. Trots att det kan ses som ett starkt skäl att inte föregripa en eventuell proposition om jakt- och viltfrågor under våren har jag reserverat mig på två punkter.

För det första gäller en reservation jakträttsupplåtelser. Det har under lång tid bland jaktens utövare funnits en stark opinion mot att ekonomiska intressen gör sig gällande i den svenska jakten, till nackdel för både viltet och jägarna. Bl. a. betraktar jägarorganisationerna frågan om arrendeprierna som den största frågan under 1980-talet. I motion 1983/84:1019 är hela problemkomplexet kring arrendeprierna utförligt beskrivet. Jag kan hänvisa eventuella intresserade till läsning av denna motion, så behöver jag inte använda tid för upprepaning av vad som där framförs. Den slutsats som man

kan dra – givetvis finns det vissa undantag – är att utvecklingen på detta område inte står i överensstämmelse med vad som sägs i lagen om rätt till jakt.

Herr talman! Det är med stort intresse jag emotser en proposition om jaktfrågor, där denna viktiga fråga om jakträttsupplåtelse får en tillfredsställande lösning. Den här frågan är så viktig att jag, trots att det aviseras en proposition på området, har reserverat mig för en hemställan till regeringen om åtgärder i enlighet med vad som framförs i motionen.

För det andra har jag reserverat mig till förmån för två socialdemokratiska motioner. Motionärerna anser att de kungliga jaktprivilegierna är ett orättfärdigt system som inte hör hemma i ett demokratiskt samhälle. Jag delar helt deras uppfattning. Det borde vara självklart att kungen liksom övriga älgjägare fick nöja sig med en jaktmark, dimensionerad efter gängse normer och tillgången på älg.

Med detta vill jag yrka bifall till de bägge reservationer som är fogade till betänkandet.

Anf. 106 JAN FRANSSON (s):

Herr talman! Jag vill helt kortfattat yrka bifall till hemställan i utskottets betänkande om jakt och viltvård.

Med hänvisning till att jakt- och viltvårdsberedningens förslag nu bereds inom regeringskansliet har utskottet i stor enighet valt att lämna flertalet av de motioner som har väckts i ämnet under senare riksmöten utan åtgärd.

De frågor som John Andersson nämnde, prisutvecklingen på jaktarrenden och möjligheterna att ge fler tillfälle att jaga, är två angelägna frågor som en kompletterande utredning nu ser över. Jag har samma förväntningar som John Andersson gav uttryck för, nämligen att vi får en bra lösning på dessa frågor.

Jag yrkar avslag på reservationerna.

Anf. 107 ARNE ANDERSSON i Ljung (m):

Herr talman! För alla trogna jägarhjärtan som har förväntat sig en intensiv och hängiven jaktpolitisk debatt i kväll måste de korta och inte alltför uttömmande inläggen som har gjorts beträffande de mer speciella frågorna te sig nästan som en sammansvärjning mot deras intressen. Dess värre har jag för avsikt att göra precis detsamma som tidigare talare på den goda grunden av att det som händer i kväll egentligen inte är något nytt, utan det är ungefär detsamma som under de senaste två tre åren. Vi har inte haft någon intensiv jaktpolitisk debatt med hänsyn till att jakt- och viltvårdsberedningen har sysslat med dessa frågor. Man kan tycka att det är för lång tid och att det borde ha lagts fram en proposition. När regeringen nu har aviserat en proposition till vårriksdagen, finner vi det naturligt att de spörsmål som har tagits upp i en lång rad motioner behandlas vid detta tillfälle.

De av oss som har sysslat litet med detta vet att de frågor som berörs i den långa rad motioner som vi har att ta ställning till behandlas i det betänkande som jakt- och viltvårdsberedningen har lämnat till regeringen. Den utredning som regeringen fann skäl att komplettera det relativt digra dokumentet med, tror vi inte på något avgörande sätt kommer att förändra den inriktning som jakt- och viltvårdsberedningens betänkande hade. Därför finns det all

anledning att säga att inget jaktpolitiskt intresse kommer att sättas åt sidan, utan de kommer förmodligen att återfinnas i propositionen.

Detta har gett utskottet anledning att avstyrka alla de motioner som har väckts. Likväl har John Andersson för vpk:s räkning skrivit ett par reservationer, i vilka han med en viss pålitlighet återkommer till jaktarrändena och kungens jakträtt. Även dessa frågor tas upp i jakt- och viltvårdsberedningens betänkande. Däremot är det inte alldeles säkert att jakt- och viltvårdsberedningen i alla delar kommer att gå John Anderssons väg. Därför är det kanske mycket framsynt av John Andersson att avge reservationer till detta betänkande.

Jag vill, herr talman, med det anförda säga att vi spar våra goda argument ett halvår framöver och ber att få återkomma då. Alla som hade förväntat sig något annat må tycka att vi numera är tråkiga i Sveriges riksdag.

Anf. 108 BO FINNKVIST (s):

Herr talman! Inte heller jag har för avsikt att förlänga debatten. Men jag har en motion i arrendefrågan där jag efterlyser någon typ av prisreglering på jakträtt. Orsaken till motionen är den stora oro som finns i dag i jägarkretsar, i all synnerhet bland de jägare som inte äger mark. Om utvecklingen får fortsätta kommer allt fler jägare utan mark och med små eller normala inkomster att bli utestängda från jaktmöjligheter. De som drabbas blir i all synnerhet människor som bor ute på landsbygden, såsom jag gör, och som i allmänhet tjänar litet mindre – det kommer människor från storstadsområdena och från utlandet och köper upp jakträtten till höga priser.

Utskottets talesmän har sagt att det pågår en utredning, och även jag skall avvakta den och se vad den kommer med för förslag. Jag hoppas verkligen att den tar itu med den här frågan.

Jag tycker ändå det är viktigt att i den här debatten göra en markering av att dessa frågor är mycket väsentliga för en stor del av den svenska jägarkåren. Jag är litet besviken på utskottet, som inte har markerat detta i sitt betänkande. Det kunde ha varit en liten ledning för dem som utreder frågan om utskottet hade skrivit vad man egentligen tycker – men det har man inte gett uttryck för.

Reservation nr 1, som John Andersson har lämnat in, går i den riktning som jag skulle önska att frågan kommer att behandlas i när utredningsförslaget kommer.

Avslutningsvis vill jag säga: Jag pratar inte i egen sak, för det gäller inte den jakträtt som jag själv har. Men jag ser omkring mig många exempel på prisutvecklingen, och jag anser att frågan är allvarlig.

Anf. 109 LARS ERNESTAM (fp):

Herr talman! Samtidigt som jag yrkar bifall till utskottets hemställan vill jag mycket kort säga några ord om det särskilda yttrande där vi från folkpartiets sida har kommenterat en motion från mig och Linnea Hörlén om Östersjösälarnas situation.

Sälarna i Östersjön är utrotningshotade, och även en i skydds jakt avlivad säl kan betyda mycket när det gäller sälbeståndets fortlevnad.

Vi får nu avvakta kommande lagstiftning bl. a. om skydds jakt, och då

föresätter vi verkligen att det allvarliga läget för Östersjösälarna och andra utrotningshotade djur beaktas.

Prot. 1985/86:32
20 november 1985

Trädgårdsnäringen

Anf. 110 AXEL ANDERSSON (s):

Herr talman! Jordbruksutskottet har enhälligt och i mitt tycke hjärtlöst avstyrkt de två motioner som jag har om Hans Majestäts jakträtt eller, som utskottet skriver, kronans jakträtt.

Det är inga märkvärdigheter – det är ingen revolution som föreslås i motionerna. Vi vill bara att de spelregler som gäller alla andra älgjägare också skall gälla för kungens del. Vi menar att han liksom andra skall betala alla avgifter i samband med älgjakten, och dessutom tycker vi att den mycket stora areal som han i dag disponerar för älgjakt – drygt 83 000 hektar – utan särskilt men för kungens jakt gott skulle kunna reduceras till en mer normal storlek.

Herr talman! Arne Andersson i Ljung sade i sitt anförande att den utredning som pågår och den proposition som väntas gett utskottet möjlighet att avstyrka alla motionerna. Jag är tacksam för det beskedet. Jag hittade nämligen ingen motivering i utskottets betänkande. Men nu fick jag en, som också verkar ha god bärkraft.

Det är alltså möjligt att andrens tid icke är förbi. Men till dess att jag har upplevt undret att man när det gäller älgjakt upphör med den i mitt och andras tycke orättvisa behandlingen av alla andra älgjägare i Sverige i förhållande till konungen, ansluter jag mig till den uppfattning som framförs i reservation nr 2, som jag också yrkar bifall till.

Överläggningen var härmed avslutad.

(Beslutet redovisas efter debatten om jordbruksutskottets betänkande 4.)

Anf. 111 TREDJE VICE TALMÄNNEN:

Kammaren övergår nu till att debattera jordbruksutskottets betänkande 4 om stöd till trädgårdsnäringen.

Trädgårdsnäringen

Anf. 112 INGVAR ERIKSSON (m):

Herr talman! I jordbruksutskottets betänkande 1985/86:4 om stöd till trädgårdsnäringen tas flera för näringen mycket angelägna frågor upp. I betänkandet behandlas ett antal motioner väckta under den allmänna motionstiden 1985. I motionerna föreslås, bl. a. mot bakgrund av 1974 års trädgårdsutredning, införande av någon form av skörde-skadeskydd inom trädgårdsnäringen, skydd mot import av vissa trädgårdsprodukter samt marknadsfrämjande åtgärder. Utskottet har för närvarande lämnat motionerna utan ytterligare åtgärd.

Herr talman! Jag skall något kommentera sakfrågorna och utskottets skrivning.

Det kan konstateras att det inom trädgårdsnäringen föreligger ett i princip lika stort behov som inom jordbruket av att skydda sig mot de ekonomiska konsekvenserna av skörde-skador. Som exempel kan nämnas skörde-katastro-

ferna sommaren 1980 i nordvästra Skåne och nu senast i höst i Norrbotten. Det är förvånande att man från myndigheternas sida i olika utredningar om skörde-skadeskydd endast marginellt berört trädgårdsnäringens behov av skydd.

Behovet av ett skydd har påpekats i olika utredningar, och jag själv, liksom även kolleger i kammaren, har vid upprepade tillfällen tagit upp frågan. Tyvärr har ännu inget konstruktivt skett.

Skördeutfallet inom näringen kan variera mycket kraftigt, och det beror oftast på vådrets makter. Dessutom kan effekterna ytterligare förstärkas på grund av att Sverige gentemot omvärlden har ett ojämnt gränsskydd.

Under senare år har omfattande skador inträffat, t. ex. utvintringsskador på jordgubbsplantor, stora frostska-
dador i fruktodlingar och översvämnings-
skador. I många fall kan effekterna t. o. m. utgöra ett hot mot ett företags
möjligheter att överleva. Många års satsningar och uppoffringar i strävan att
bygga upp livskraftiga företag inom branschen kan snabbt omintetgöras.

Länge kunde viss hjälp erhållas genom naturkatastrofanslaget. Fr. o. m. 1984 har emellertid naturkatastrofanslaget tagits bort av riksdagen. Det har härigenom blivit mycket svårt att få hjälp.

Bertil Danielsson och jag har i motion 1984/85:2589 föreslagit att ett skörde-skadeskydd införs inom trädgårdsnäringen för att hämma de värsta effekterna vid skador på odlingarna. Dessutom vill vi, för att komma till rätta med att intäkterna starkt varierar på grund av skiftningar i väder, köldskador, olika växtsjukdomar och skadedjur, införa en möjlighet till resultatutjämnning olika år emellan. Ett trädgårdskonto, i uppbyggnad likt det skogskonto som i dag finns inom skogsbruket, skulle här kunna vara en god lösning.

Utskottet skriver att man är mycket angelägen om att dessa problem skall lösas så snart som möjligt och att man avvaktar det initiativ som regeringen säger sig vara på väg att ta. Vi som år efter år har motionerat om de här frågorna är mycket angelägna om att det nu verkligen sker någonting. En reservation har därför avgivits av moderater och centerpartister i utskottet. Jag vill yrka bifall till denna reservation.

I betänkandet finns ytterligare en reservation. Också den tar upp ett moderat yrkande som jag ställer mig bakom. I dag importeras nämligen från andra länder trädgårdsprodukter som varit utsatta för bekämpningsmedel som är förbjudna att användas i Sverige. Vi anser inte att det finns någon logik i detta. Jag har diskuterat förhållandet med regeringsföreträdare. De säger, att om man inte vid kontroller kan påvisa att det finns rests substanser i importerade partier, kan man inte stoppa importen. Man kan fråga sig var logiken finns i ett sådant resonemang. Skall vi i Sverige förbjuda användning av ett produktionsmedel, ett bekämpningsmedel, som är tillåtet i andra länder? Vi förbjuder ju användningen av det i Sverige för att skydda konsumenten, men sedan skall det vara fritt fram för konsumenten att äta produkter som kommer utifrån och som varit utsatta för bekämpningsmedel. Vi tycker att detta är orimligt. All logik bjuder att man försöker få en ändring till stånd.

Detta skulle kanske kunna ske genom att man införde krav på någon form av garanti från dem som skall exportera till Sverige om att de inte använt medel som är förbjudna hos oss, vilket givetvis sedan skulle kunna följas upp

genom kontroller. Vi tycker i likhet med dem som har skrivit reservationen att detta vore en rimlig väg att gå.

Jag skall inte i dag gå in på de övriga frågor om stöd till trädgårdsnäringen som har behandlats i betänkandet, eftersom regeringen har lagt fram en proposition om gränsskydd och tullar som kommer att behandlas senare i höst. Jag kommer att vid det tillfället ta upp dessa frågor.

Låt mig till sist bara konstatera att det är mycket viktigt att de många människor som är sysselsatta i trädgårdsnäringen i vårt land – det rör sig om 20 000 människor som är beroende av denna näring – får betingelser som ur konkurrenssynpunkt är så jämlika som möjligt i förhållande till dem som råder i andra näringar. Detta är viktigt för att trädgårdsnäringen skall kunna hävda sig framöver. Även vi moderater är beredda att dra vårt strå till stacken för att bidra till att det skapas sådan rättvisa för framtiden.

Herr talman! Jag yrkar bifall till reservation nr 1. Jag kommer att stödja även reservation nr 2.

Anf. 113 LENNART BRUNANDER (c):

Herr talman! Vi behandlar nu trädgårdsnäringens problem, och trädgårdsnäringen har utan tvivel problem i dag. Den har haft det ganska länge. 1982 lade en utredning fram förslag om åtgärder för att underlätta situationen för alla dem som sysslar med trädgårdsprodukter. Som Ingvar Eriksson sade är det 20 000 människor i Sverige som gör det. Men i likhet med frågan om viltvård, som vi nyss behandlade, gäller också för den här frågan att regeringen har svårt att komma till skott. Regeringen skjuter i stället frågan framför sig och tror kanske att det på det sättet skall bli bättre, men det har ju visat sig att det bara blir sämre.

Utskottsmajoriteten hänvisar i det här sammanhanget, precis som jordbruksministern har gjort i samband med de frågor som ställts till honom om detta, till den 16-procentiga devalveringen för tre år sedan. Men den har ju inte löst problemen på detta område. De fördelar som trädgårdsnäringen fick genom devalveringen är för länge sedan uppätta, och det är regeringens ekonomiska politik som har lett till att det blivit på det sättet. Dessutom sker ju importen av trädgårdsprodukter i många fall till dumpade priser. Mot det hjälper inga som helst devalveringar, utan det är helt andra saker som måste göras. Till alla dessa generella problem kommer att trädgårdsnäringens produkter är mer utsatta för skördeskador än kanske någon annan produkt, eftersom det är känsliga ting man har att handskas med.

Nu vill utskottsmajoriteten vänta och se vad som kommer att hända på jordbrukets område och först därefter komma med ett förslag. Det är mycket angeläget att få fram ett förslag om skördeskadeskyddet för jordbrukets del, men det är också angeläget för trädgårdsnäringen. Därför har vi reserverat oss till förmån för ett uttalande att riksdagen ger regeringen till känna att något måste göras – att man inte bara får sitta och vänta. Regeringen må gärna uppfatta det så att detta även gäller jordbruket. Också på den punkten behöver vi få resultat.

Ingvar Eriksson har ju redogjort för en stor del av de motiv som finns för att vi måste få till stånd ett skördeskadeskydd – jag behöver inte upprepa dem.

Den andra reservationen, som centern står bakom, gäller importen av

trädgårdsprodukter som blivit besprutade av preparat som vi inte tillåter i Sverige. Det förhåller sig precis så som Ingvar Eriksson sade och som vi framhållit i reservationen och i den centerpartistiska motion som ligger till grund för reservationen. Det är ju för att skydda konsumenten som vi inte vill använda gifter i samband med framställning av matvaror. Det spelar då ingen roll var denna besprutning sker – om den sker i Sverige eller någon annanstans. Ur konsumentsynpunkt är det precis lika illa.

Jag vet inte om man skall uppfatta Ingvar Erikssons inlägg här så, att hela den moderata gruppen ställer sig bakom det krav han framförde. Om det är så ser jag det som en framgång, eftersom det inte varit fallet tidigare. Framtiden får väl utvisa om det är samtliga moderater eller bara Ingvar Eriksson som ställer upp på detta.

Många av de grönsaker som vi importerar har blivit besprutade med sådana preparat som vi inte tillåter i Sverige. Det visar de stickprov som livsmedelsverket tar. Förra året tog man 3 355 prov på importerade grönsaker. I 112 av dessa prov fanns det alltför höga halter av besprutningsmedelsrester. 103 av de fallen gällde importerade grönsaker. Det visar att det är där problemet finns. Vi måste alltså från Sveriges sida ställa krav på dem som exporterar livsmedel till oss. De måste uppfylla samma krav som de vi ställer på den svenske odlaren. Hittills har regeringen och socialdemokraterna varit ganska tuffa mot de svenska odlarna men mycket tama mot importörerna. Om man följer det förslag som vi för fram i reservationen får man ett betydligt bättre skydd för konsumenten, och man vinner rättvisa gentemot den svenske odlaren.

Med detta yrkar jag bifall till reservationerna 1 och 2.

Anf. 114 HÅKAN STRÖMBERG (s):

Herr talman! Till detta betänkande, där jordbruksutskottet behandlar några fristående motioner om åtgärder inom trädgårdsnäringen, har fogats två reservationer. Den första reservationen, som Lennart Brunander och Ingvar Eriksson här har yrkat bifall till, gäller införande av ett skördeskadeskydd för trädgårdsnäringen. I sak tror jag inte att det råder några delade uppfattningar om att det kunde vara angeläget att hitta vägar för att ekonomiskt skydda trädgårdsnäringen mot skördeskador. Vad som skiljer oss åt är hur man skall förfara för att hitta formerna för ett lämpligt skydd mot uppkomna skördeskador inom frilandsodlingen av trädgårdsprodukter.

I reservationen föreslås att man i de diskussioner som pågår mellan regeringen och LRF om skördeskadeskydd inom jordbruket skulle ta upp frågan om behovet av skördeskadeskydd även inom trädgårdsnäringen. Det nuvarande skördeskadeskyddet inom jordbruket är så uppbyggt att det är ett delat ansvarstagande mellan jordbruket och staten, och det omfattar således inte trädgårdsnäringen. Att i de nu pågående underhandlingarna om ett nytt skördeskadeskydd mellan jordbruksnäringen och staten också ta med trädgårdsnäringen är utskottet inte berett att gå med på.

Däremot är det kanhända möjligt att man kan hitta former för ett nytt skördeskadeskydd, där det skulle kunna vara möjligt att inbegripa ett visst skydd mot skördeskador på trädgårdsprodukter. Även om det från många håll har påpekats hur angeläget det är att man kan åstadkomma ett skördeskadeskydd för trädgårdsnäringen, har det inte varit en första

prioriteringsfråga från trädgårdsnäringens sida. Man framhåller från näringen hur svårt det är att utforma ett lämpligt skydd för att ekonomiskt kunna kompensera de odlare som drabbas av skördeskador. Hur skyddet skall utformas bör dock i första hand vara ett intresse för näringen. Därför vill jag yrka avslag på reservation 1.

I reservation 2 yrkas bifall till de motioner där det föreslås att vi bör vidta åtgärder mot sådan import av trädgårdsprodukter där kemiska produkter som är förbjudna i vårt land har använts. Jag skall villigt erkänna att detta är en mycket svår fråga. Det är självklart att livsmedel inte skall innehålla substanser av kemiska medel som kan vålla skador på hälsa och miljö. Därför har vi också byggt upp ett omfattande kontrollsystem, som utvecklats allteftersom vi har fått ökade kunskaper om eventuella risker och förfinade analysmetoder. Och det systemet måste vi fortsätta att utveckla så länge som vi anser oss behöva använda kemiska medel vid odlingen av livsmedelsprodukter.

Att man allteftersom erfarenheter och kunskaper vinnns går in och förbjuder eller belägger kemiska medel med ytterligare restriktioner kan ha många orsaker. Orsaken behöver inte enbart vara den att odlade produkter tar upp substanser av dessa medel. Det kan t. ex. bero på klimatet här i landet eller mycket liten spridning av vissa växtsjukdomar. Sjukdomarna är kanske praktiskt taget okända. Men det kan ju också vara så, att vi vill skydda jorden mot urlakning och att vi vill undvika en försämring av odlingsresultatet på grund av kemiska produkter.

Även om riksdagen 1975 uttalade sig för att ett licenssystem liknande det som förekommer inom slakterinäringen borde införas också för import av trädgårdsprodukter – som reservanterna nu återkommer till – har det visat sig att detta hittills inte har varit en framkomlig väg. Det bästa sättet är att som hittills utveckla de kontrollmetoder som vi för närvarande använder, så att vi snabbt och effektivt kan ingripa mot överträdelse av våra importbestämmelser.

Därmed vill jag, herr talman, yrka avslag också på reservation 2.

Anf. 115 LENNART BRUNANDER (c):

Herr talman! Håkan Strömberg tycker att vi har rätt i sak, men han vill trots detta inte stödja vad som är riktigt. Han säger att man inte har hittat formerna och att det därför än så länge är omöjligt att komma med några förslag. Inte heller tycker han om att den här saken skall blandas ihop med jordbruket, eftersom det inte är riktigt samma sak. Men varför, Håkan Strömberg, skall vi då vänta? I så fall kan vi ju behandla skördeskadeskydd för trädgårdsnäringen separat. Vi behöver alltså inte vänta på jordbruket. För min del tycker jag att det är lika angeläget när det gäller jordbruket. Så vi bör skynda på även där. Men vi skulle alltså mycket väl kunna klara av problemet med skördeskadeskydd för trädgårdsnäringen.

Håkan Strömberg sade att det här inte är "en första prioriteringsfråga" från trädgårdsnäringens sida, och det är möjligt. Men eftersom regeringen inte uppfyller något av det andra heller, skulle ett beslut härvidlag ändå vara ett steg i rätt riktning.

Beträffande substanserna i våra importerade livsmedel säger Håkan Strömberg att vi måste förfina våra analyser av vad vi importerar. Men det är

ju bara fråga om stickprov. När resultatet av proverna är klara, har ju produkten nått konsumenten för länge sedan. Det är ju endast när man har konstaterat att en importör har varor som innehåller preparat av aktuellt slag som man stoppar dem vid gränsen och skall ha analysen klar innan man släpper in dem. Det är alltså inget säkert sätt. Det enda säkra sättet är att se till att man har samma regler för importerade varor som för de svenska.

Håkan Strömberg pekar på slakterierna, och jag tror att det står någonting i utskottsbetänkandet om att vi skickar ut folk från Sverige som kontrollerar vad som sker i andra länder för att på det sättet sätta tryck på dem. Det är naturligtvis bra. Men det är en väldig skillnad i förhållande till vad EG har gjort mot Sverige när det gäller export av slaktdjur. EG-länderna måste godkänna våra slakterier innan vi får exportera dit. Vi kan göra precis likadant när det gäller de produkter som vi nu diskuterar.

Jag tycker att det finns all anledning att göra så som vi har föreslagit i vår reservation.

Anf. 116 INGVAR ERIKSSON (m):

Herr talman! Håkan Strömberg säger att han inte samtidigt vill lösa de här problemen när det gäller skörde-skadeskyddet. Det är ju mycket länge som vi har diskuterat ett nytt skörde-skadeskydd för jordbruket. Det är också länge som olika motionärer har krävt att man skall införa ett skörde-skadeskydd för trädgårdsnäringen. Trädgårdsnäringen är ju väldigt utsatt, för när det slår fel så slår det rejält. De ekonomiska konsekvenserna för de enskilda företagen är mycket omfattande och besvärande. Det är just av det skälet som vi kommer igen med dessa krav.

Jag tycker att skall vi slå vakt om en trädgårdsnäring och en trädgårdsodling i Sverige i framtiden, så måste vi ta dessa frågor på allvar. Och jag anser att det är oroande att regeringen inte har tagit initiativ och påskyndat utvecklingen på detta område. Därför vill jag fråga socialdemokraternas företrädare: Är regeringen beredd att införa ett skörde-skadeskydd för trädgårdsnäringen? Jag kan också rekommendera det förslag som Bertil Danielsson och jag har lagt fram om ett kompletterande skyddssystem med införande av ett trädgårdskonto, som är uppbyggt ungefär som skogskontona är uppbyggda. På det sättet kan näringen själv klara ganska stora variationer i skördeutfallet. Det tror jag att alla svenska konsumenter också skulle ha glädje och nytta av.

Beträffande kontrollsystemet för de svenska livsmedlen är det alldeles uppenbart att vi har ett bra kontrollsystem i Sverige och att de svenska konsumenterna kan känna trygghet när det gäller svenska livsmedel. Men jag undrar: Har ni socialdemokrater inga betänkligheter när man kan importera produkter som varit utsatta för bekämpningsmedel som i Sverige är förbjudna? Detta är ju ett sätt att lura konsumenterna och t. o. m. skinna odlarna. Vi skulle i Sverige själva kunna odla sådana produkter om vi hade fått odla under samma förutsättningar.

Anf. 117 HÅKAN STRÖMBERG (s):

Herr talman! Låt mig först säga till Ingvar Eriksson att jag har haft kontakt med företrädare för trädgårdsnäringen under de senaste dagarna. De säger, precis som jag sade här, att detta är en svår fråga och att den i många fall

också är angelägen, men man har inte hittat normer och ett system som man tycker skulle passa för trädgårdsnäringen. Man sade inte ens att man skulle titta på Bertil Danielssons och Ingvar Erikssons motion. Det fanns tydligen inte förslag där som trädgårdsnäringen var beredd att ställa sig bakom.

Den diskussion som pågår är ju en diskussion mellan dem som är involverade i skördeskadeskyddet för jordbruket – jordbruksnäringen och staten. Det är självklart att man bör föra den diskussionen mellan de inblandade parterna. Men man säger att man kanske kan hitta former som också skulle kunna vara lämpliga för vissa delar av trädgårdsnäringen.

Sedan vill jag med anledning av Lennart Brunanders inlägg säga vad som kanske har blivit mer och mer uppmärksammat här i kammaren: Han lyssnar inte på vad andra talare säger. Vi måste självfallet se på orsaken till att man förbjuder eller inför restriktioner för kemiska medel i Sverige. Det bör inte enbart vara risken att de odlade produkterna upptar substanser. Det kan, som jag sade, röra sig om olika växtsjukdomar som är av så ringa omfattning här i landet att man mycket väl kan låta bli att använda bekämpningsmedel. Det kan bero på urlakning av marken, klimatförhållanden och andra orsaker som gör att vi har en bättre situation. Då är det självklart att vi inte skall använda mer kemiska medel än vi behöver.

Vi behöver inte titta på hela den kader av kemiska medel som finns i andra länder och säga att vi måste ha samma medel i vårt land. Vi måste naturligtvis anpassa medlen efter våra förhållanden och vara restriktiva. Det viktiga är ju att vi kan ge de svenska konsumenterna en trygg livsmedelsförsörjning, där vi har kontroll på att det inte finns substanser i livsmedlen som når över de gränsvärden som är uppsatta även för de importerade produkterna och att vi utvecklar kontrollen så att risken blir mindre och mindre. Det är det som det handlar om, Lennart Brunander.

Anf. 118 LENNART BRUNANDER (c):

Herr talman! Jag har inte sagt, Håkan Strömberg, att vi skall använda alla de preparat som är tillåtna i andra länder. Jag vände på resonemanget och sade beträffande de medel som det inte är tillåtet att använda i Sverige att vi inte heller bör importera produkter besprutade med dessa från andra länder. Det står jag fast vid.

Sedan är det riktigt som Håkan Strömberg säger att vi kan ha andra skäl än att det skulle bli rester i livsmedlen för att förbjuda vissa saker. Om behandlingen inte får någon inverkan på livsmedlen kan man naturligtvis ha en annan uppfattning. Men vi har tillräckligt många produkter med just det problemet, och för de produkterna står det vi har sagt om hanteringen av problemen fast.

Anf. 119 INGVAR ERIKSSON (m):

Herr talman! Håkan Strömberg säger att man måste diskutera mellan parterna. Nog har man diskuterat i åtskilliga år mellan parterna när det gäller skördeskadeskyddet. Det är bara det att det inte händer någonting, och Håkan Strömberg kunde tyvärr inte heller i dag ge besked, om några förslag var nära förestående. Jag efterlyser fortfarande detta. Det är en angelägenhet för jordbruket och även för trädgårdsnäringen, som är en mycket känslig

näring, där man är mycket beroende av att kunna klara sin ekonomi också när vissa år ger bakslag i odlingen.

När det gäller importerade produkter är jag angelägen om att framhålla att det är viktigt att samtliga livsmedel, oavsett om de produceras i Sverige eller importeras, behandlas på likartat sätt. Inte minst gäller det kontrollerna och användningen av bekämpningsmedel. Jag tycker att logiken bjuder att man när det gäller detta område verkligen tar itu med problemen på allvar. Jag beklagar att socialdemokraternas företrädare inte är beredd att göra detta utan förlitar sig helt på de kontroller som görs i dag.

Anf. 120 HÅKAN STRÖMBERG (s):

Herr talman! Ingvar Eriksson må ursäktas att jag inte har tagit upp en debatt om skördeskadestycket inom jordbruket. Jag har följt ärendefördelningen i kammaren och diskuterat stödet till trädgårdsnäringen och den del av skördeskadestycket som står i betänkandet. Vi får väl komma igen när det gäller skördeskadestycket inom jordbruket och föra den debatten när vi har handlingarna i det ärendet på riksdagens bord.

Överläggningen var härmed avslutad.

Jordbruksutskottets betänkande 5

Mom. 1 (riktlinjer för det internationella miljösamarbetet m. m.)

Utskottets hemställan bifölls med 260 röster mot 43 för reservation 1 av Karl Erik Olsson och Lennart Brunander. 1 ledamot avstod från att rösta.

Mom. 4 (ekonomiska styrmedel)

Utskottets hemställan bifölls med 201 röster mot 104 för reservation 2 av Arne Andersson i Ljung m. fl. 1 ledamot avstod från att rösta.

Mom. 5 a (avgiften för prövning och tillsyn)

Utskottets hemställan – som ställdes mot reservation 3 av Lars Ernestam och Kerstin Gellerman – bifölls med acklamation.

Mom. 6 (täktavgift)

Utskottets hemställan bifölls med 259 röster mot 44 för reservation 4 av Karl Erik Olsson och Lennart Brunander. 1 ledamot avstod från att rösta.

Mom. 7 (miljöskyddsavgiften)

Utskottets hemställan bifölls med 258 röster mot 44 för reservation 5 av Lars Ernestam och Kerstin Gellerman. 1 ledamot avstod från att rösta.

Mom. 8 (miljörisker)

Utskottets hemställan bifölls med 289 röster mot 16 för reservation 6 av John Andersson.

Mom. 10 (ozonskiktet)

Reservation 7 av Karl Erik Olsson m. fl. bifölls med 161 röster mot 143 för utskottets hemställan. 2 ledamöter avstod från att rösta.

Mom. 11 (koldioxidproblemet)

Utskottets hemställan bifölls med 159 röster mot 146 för reservation 8 av Karl Erik Olsson m. fl. 1 ledamot avstod från att rösta.

Mom. 12 (Öresund)

Utskottets hemställan bifölls med 159 röster mot 146 för reservation 9 av Karl Erik Olsson m. fl. 1 ledamot avstod från att rösta.

Övriga moment

Utskottets hemställan bifölls.

Jordbruksutskottets betänkande 3

Mom. 1 (jakträttsupplåtelse)

Utskottets hemställan – som ställdes mot reservation 1 av John Andersson – bifölls med acklamation.

Mom. 4 (kronans jakträtt)

Utskottets hemställan bifölls med 279 röster mot 23 för reservation 2 av John Andersson. 1 ledamot avstod från att rösta.

Övriga moment

Utskottets hemställan bifölls.

Jordbruksutskottets betänkande 4

Mom. 1 (skördeskadeskydd för trädgårdsprodukter)

Utskottets hemställan bifölls med 201 röster mot 103 för reservation 1 av Karl Erik Olsson m. fl. 1 ledamot avstod från att rösta.

Mom. 2 (import av trädgårdsprodukter)

Utskottets hemställan bifölls med 247 röster mot 57 för reservation 2 av Karl Erik Olsson och Lennart Brunander. 1 ledamot avstod från att rösta.

Mom. 3 och 4

Utskottets hemställan bifölls.

20 § Cement- och kalkproduktion

Föredrogs näringsutskottets betänkande 1985/86:2 om cement- och kalkproduktion.

Anf. 121 LENA ÖHRSVIK (s):

Herr talman! Bengt Kronblad och jag har också i år velat fästa riksdagens uppmärksamhet på situationen vid cementfabriken i Degerhamn på Öland, denna gång i form av en motion med kravet att riksdagen hos regeringen begär åtgärder för att bevara och utveckla verksamheten. Anledningen till att vi önskar ett statligt ingripande är *dels* att staten har ett visst ägaransvar, *dels* att det råder en monopolsituation när det gäller cementtillverkning i Sverige och *dels* att det finns ett särskilt avtal mellan Cementa och staten där

Prot. 1985/86:32
20 november 1985

*Cement- och kalkpro-
duktion*

hanteringen av produktionsinskränkningar regleras.

Cementfabriken i Degerhamn är modern, och råvaran finns i närheten, likaså ett naturligt avsättningsområde. Man hade också den billigaste tillverkningen inom koncernen. Trots detta planerade företaget för en nedläggning, vilket väckte våldsamma protester hos de anställda, hos befolkningen, ja, i hela vårt län. De anställda lyckades få igenom ett bibehållande av cementtillverkning, men med halv arbetsstyrka. Man fick två års frist. Den tiden är snart ute, och därför är det viktigt också för staten att noga följa vad som planeras.

Jag vill gärna tacka utskottet för en seriös och noggrann behandling av vår motion. Jag kan instämma i slutsatsen att man för dagen inte behöver begära särskilda åtgärder. Det har hänt mycket sedan motionen skrevs, och jag har också alldeles nyligen fått färskas uppgifter från både fack och företag. Jag kan därför rapportera att det råder en viss optimism.

Man provar för närvarande två nya produkter och har t. o. m. nyanställt fem reparatörer för att göra i ordning en ugn till för dessa prov. Om proven går bra kan det innebära en mycket kraftig utökning av tillverkningen från i dag ca 40 000 ton upp till det fyrdubbla, men i form av andra produkter.

Förhoppningarna är alltså stora.

Jämsides med denna nya inriktning av produktionen prövas också färgavfall som stödbränsle. Här har länge pågått en beslutsprocess beträffande tillstånd av olika slag, och man har för närvarande bara ett interimistiskt tillstånd av regeringen.

Vad som är viktigt är att man får ett snabbt beslut. Det är naturligtvis inte helt avgörande för framtidsplaneringen, men stödbränslet är ett värdefullt tillskott. Det handlar om en kostnadsminskning på ca 1 milj. kr., vilket skall ses i förhållande till omsättningen på ca 20 milj. kr.

I detta sammanhang skadar det kanske inte att påpeka att det färgavfall som nu används som bränsle måste tas om hand på annat sätt, om man inte gör det här. Här kan man alltså kombinera två målsättningar, både att minska bränslekostnaderna och att bli av med miljöfarligt avfall.

Självfallet skall alla säkerhets- och miljöskyddskrav uppfyllas, och det är just detta som prövningen i olika instanser skall ge besked om. Men, som sagt, det vore bra med ett snabbt beslut så att man vet utgångspunkterna när man planerar för framtida produktion.

Just nu råder alltså full aktivitet och experimenten avlöser varandra. Jag hoppas jag kan ta det som ett tecken på att man nu planerar för en utveckling i stället för en avveckling från Cementas sida.

Det har sagts mycket om fabriken betydelse för hela södra Öland, så det är väl känt och behöver kanske inte upprepas i dag. För dagen behövs alltså inget riksdagsinitiativ, men vi kommer att noga följa utvecklingen.

Herr talman! Vi har inget särskilt yrkande.

Anf. 122 STEN SVENSSON (m):

Jag skall redovisa några synpunkter i anslutning till det särskilda yttrande som näringsutskottets borgerliga ledamöter fogat till betänkandet om cement- och kalkindustrin.

I 1982 års valrörelse gick socialdemokraterna ut med löften om ökat

bostadsbyggande och bättre tider för alla de branscher som berörs av byggandet, alltifrån cementindustrin till gardintillverkarna. Den ena branschen skulle dra den andra efter sig, menade Olof Palme i sitt uppmärksammade anförande i Kolmården – vilket kablades ut via massmedia till allmänheten. Samma utfästelser kom från den nuvarande industriministern. Jag skall citera ett TT-meddelande från den 17 augusti 1982. Thage G. Peterson yttrade vid ett valmöte i Avesta bl. a. följande:

”Den främsta och omedelbara uppgiften för en socialdemokratisk regering blir offensiv mot arbetslösheten. Ett av de viktigaste vapnen i den kampen blir det socialdemokratiska investeringsprogrammet – ’Bygga för framtiden’ – som innebär statliga miljardsatsningar för att få igång byggandet och industriinvesteringarna. Ett gigantiskt program för reparationer och underhåll av bostäder ingår liksom omfattande beställningar hos svensk industri av vagnar och lok till Statens Järnvägar. Byggande av vägar och broar och stora investeringsatsningar för att minska Sveriges oljeberoende.”

Dessa typer av löften har inte infriats, och företagen har blivit rejält vilseledda i sin planering. I vårt särskilda yttrande vill vi med skärpa framhålla detta faktum i anslutning till den nu aktuella motionsbehandlingen rörande cementindustrin.

Med facit i hand kan vi dess värre konstatera att läget för byggmaterialindustrin ser väsentligt annorlunda ut.

Den 19 september i år distribuerade AB Rockwool – som ingår i den statliga Procordiakoncernen – ett pressmeddelande, där man efter årets val tillkännagav att en produktionslinje i vardera Gimo resp. Hässleholm skulle avvecklas. Sammanlagt berörs ca 150 personer av nedläggningen. I en kommentar till beslutet anförde Rockwools styrelse, att ”den nu beslutade kapacitetsanpassningsåtgärden skapar förutsättningar att möta den framtida bekymmersamma marknadssituationen”.

Något senare kom ett varsel från Marbodal AB i Tidaholm, som tillverkar köksinredningar. Nu pågår där förhandlingar som berör 80 personer, varav 60 kollektivanställda. Några av dessa har redan fått besked om att de gör sin sista arbetsdag vid företaget i julveckan.

Ja, herr talman, när verkligheten talar ett annat språk än det som används i valrörelserna, finns det anledning för regeringen till självrannsakan. Det var sannolikt därför som finansministern inledde sitt anförande i höstens allmänpolitiska debatt med orden: ”Jag är villig att medge att vi socialdemokrater – det gäller åtminstone min person – i våra mer inspirerade ögonblick beskrev framgångarna för den ekonomiska politiken i alltför lyriska ordalag.”

Så torde det förhålla sig, herr talman. Följdverkningarna har nu blivit uppenbara, som jag nyss gav exempel på inom just byggmaterialindustrin. I stället för det lyft som Olof Palme utlovade har det blivit varsel och nedläggningar – och vad händer när konjunkturläget försämrats ytterligare?

När det gäller cementfabriken i Degerhamn vill vi upprepa vårt tidigare uttalande från 1983, nämligen att situationen i Degerhamn kunde ha varit betydligt gynnsammare om Cementa, där staten har ett medansvar som delägare med styrelsrepresentation, på ett tidigt stadium hade inriktat sig på att sälja anläggningen i Degerhamn till någon intressent som mera förutsätt-

ningslöst än Cementa, med dess dominans på cementmarknaden i Sverige, hade kunnat överväga olika produktionsalternativ.

Överläggningen var härmed avslutad.

Utskottets hemställan bifölls.

21 § Föredrogs

Näringsutskottets betänkande

1985/86:3 Vissa detaljhandelsfrågor

Utskottets hemställan bifölls.

22 § Grundskolefrågor m. m.

Föredrogs utbildningsutskottets betänkande 1985/86:1 om vissa grundskolefrågor m. m.

Anf. 123 BIRGITTA RYDLE (m):

Herr talman! I utbildningsutskottets första betänkande för riksdagssessionen 1985/86 behandlas ett stort antal motioner av olika dignitet från den allmänna motionstiden i januari. Det har runnit mycket vatten under Stockholms broar sedan dess, men innehållet i många motioner är fortfarande högst aktuellt. Vi moderater har fogat åtta reservationer till betänkandet, och jag skall nu kommentera dem – utom nr 8, som Elisabeth Fleetwood kommer att ta upp.

Vår reservation nr 1, som jag härmed yrkar bifall till, innehåller vår syn på skolstarten. Vi följer upp vår partimotion och begär förslag om en till sex år sänkt skolstartsålder. Vi anser att tiden är inne att utveckla vår svenska grundskola så att vi med ett nära samarbete mellan förskolan och skolan kan låta våra barn börja skolan när de är sex år. Jag är medveten om att förskola-skola-kommitténs betänkande nu är ute på remiss och att i detta belyses alternativa utvecklingslinjer rörande skolstarten. Eftersom vi senare får tillfälle att återkomma till resonemangen kring skolstarten efter beredning av betänkandet, skall jag nu inte särskilt utveckla tankegångarna kring vår reservation.

Jag vill dock konstatera att också folkpartiet anser att skolstarten skall tidigareläggas ett år. I betänkandet finns också en centermotion av Karin Söder och Ulla Tillander om försöksverksamhet med skolstart vid sex år. Centerrepresentanterna i utskottet ger dem visserligen inte sitt stöd, men det är ändå tydligt att vår åsikt är på väg att vinna gehör även hos centerpartiet.

Vår nästa reservation har nr 3. Den handlar om B-språken i grundskolan, dvs. tyska och franska, som man kan välja som andra främmande språk efter engelskan.

Vi har i utskottet fått reaktioner från språklärarna om B-språkens problem utifrån skolornas verklighet. Av deras brev framgår att de är bekymrade över att resurstilldelningen för B-språken har försämrats. Bl. a. har timantalet

successivt reducerats från femton till elva. Detta är i och för sig allvarligt, men det verkligt allvarliga är att eleverna genom riksdagens majoritetsbeslut tvingas arbeta i stora heterogena grupper. Genom riksdagsbeslutet att avskaffa allmän och särskild kurs tog man ifrån eleverna den hjälp och stimulans lärarna tidigare kunde ge dem på olika nivåer.

Det är viktigt att de elever som enligt tidigare bestämmelser valde allmän kurs i tyska eller franska inte slås ut helt och därmed inte ges möjlighet att få en första kontakt med ettdera språket.

Vi moderater anser att de elever som vill få kunskaper i dessa främmande språk skall ha den möjligheten i grundskolan.

Men för att inte ställa för höga krav på de elever som vill "nosa på" språken och för låga krav på dem som vill fördjupa sig i dem, är det viktigt att skolan ges möjligheter att anpassa undervisningen till elevernas val – dvs. att svara mot den nivå eleverna önskar sig.

I stora heterogena grupper kan elever med skilda önskemål och inriktning inte få den inspiration och den hjälp de vill ha. Vi moderater hävdar att det bästa sättet att tillmötesgå eleverna är att återge B-språken de resurser de tidigare haft, dvs. att alternativkurserna återinförs.

Jag yrkar bifall till reservation nr 3.

Herr talman! I 1980 års läroplan för grundskolan, Lgr 80, sägs att elever som är i behov av särskild hjälp kan behöva samlas i mindre grupper men att sådana grupper inte får bestå under längre tid än en termin.

Vi anser att en sådan tidsbegränsning bör tas bort. Finner man i en skola att elever gynnas av att ett sådant specialarrangemang inrättas för längre tid än en termin skall vi politiker inte hindra det. Alla möjligheter att göra det som är bäst för eleverna måste tas till vara, och vi måste därvidlag lita på lärarnas bedömningar och bemödanden. Systemet är prövat och har fungerat.

Jag yrkar bifall till reservation nr 4.

Herr talman! I det här betänkandet finner vi flera avsnitt som åtskilliga gånger har debatterats här i kammaren. Ett av dem gäller betygssättningen för de naturorienterade resp. samhällsorienterade ämnena, om det skall ges sammanfattande betyg inom varje block eller separata för varje ämne. Från moderat sida hävdar vi bestämt att gränserna mellan ämnena inom de olika blocken inte får suddas ut. Av hävd är vårt samlade vetande grupperat – och måste så vara – i ämnesspecifika områden. Eleverna måste få träning att orientera sig i varje enskilt ämne som ingår i resp. block. Kunskaper i vart och ett av ämnena är en förutsättning för att eleverna skall kunna förstå sambanden och helheten. Elevernas intresse för olika ämnen är också viktigt i diskussionen kring betyggivningen. De har rätt att få kvitto på sina kunskaper i form av betyg i vart och ett av orienteringsämnena.

Men det hindrar naturligtvis inte att man samverkar över ämnesgränser när så är lämpligt. En sådan samverkan kan emellertid inte, om den skall belysa sammanhang, enbart ske inom SO- och NO-blocken. Det kan ju handla om historia–svenska–bild–slöjd, teknik–historia–bild, ja, vilka ämneskombinationer som helst inom och mellan de två blocken och med ämnen utanför dem. Något övergripande betyg för dessa ämnen har inte ifrågasatts. Vi anser att skrivningen i Lgr 80 om ett övergripande arbetssätt har getts en felaktig tolkning. Vi vill i vår reservation att riksdagen hos regeringen hemställer om ett förtydligande av skrivningen i läroplanen, så att det klart

framgår att varje ämne inom resp. block skall vara ett självständigt ämne och betygsätts för sig.

Bifall till reservation nr 5.

I betänkandet behandlas också motioner om anslagen till fristående skolor. Utifrån vår moderata ideologi och de internationella konventioner som Sverige undertecknat betonar vi att föräldrar och elever skall ha rätt att välja skola. Ni socialdemokrater säger nej till denna självklara rättighet genom att medge statsbidrag till fristående skolor endast om de kan "tillföra det offentliga skolväsendet något av värde".

Därmed tar ni ifrån föräldrar som inte har ekonomiska möjligheter till det rätten att välja skola för sina barn. Ni ransonerar skolgången med plånbocken! Vi moderater anser att det är den enskilda familjen som bäst kan bedöma värdet av undervisningen för deras barn vid olika skolor. En fristående skola som uppfyller skollagens krav på den fastlagda grundutbildningen skall ha rätt att få statligt och kommunalt stöd motsvarande högst det som ges till elever i det allmänna skolväsendet.

Jag yrkar bifall till reservation 9.

Herr talman! Jag går så över till reservation nr 13. Den har tillkommit på grund av utskottsmajoritetens rigida syn på möjligheterna för en elev att förbättra en gång givna betyg.

De regler som gäller är: Nytt slutbetyg får utfärdas för elever inom kommunal och statlig vuxenutbildning som tidigare fått slutbetyg från grundskolan eller motsvarande "om den studerande beviljats utbildningsbidrag enligt bestämmelserna för arbetsmarknadsutbildning för att studera på grundskolenivå. Nytt slutbetyg får också utfärdas om den studerande beviljats särskilt vuxenstudiestöd för grundskolestudier eller om det ursprungliga betyget är ofullständigt eller om minst fem år förflutit sedan det ursprungliga slutbetyget utfärdats."

Medge, alla ni som lyssnar på eller läser protokollet från denna debatt, att detta är ett flagrant prov på diskriminering! Möjligheten att få ett tidigare givet betyg omprövat omges av en mängd restriktioner. Det tas inte någon som helst hänsyn till de omständigheter under vilka det ursprungliga betyget sattes – sjukdom, skolleda eller annat.

Många elever kan vilja förbättra sina betyg utan tidsgräns, utbildningsbidrag eller vuxenstudiestöd. Det är beklämmande att utskottsmajoriteten inte vill erkänna att många ungdomar ganska snart efter det att de slutat grundskolan – som inte gett dem vad de ville ha – får tillbaka sitt studieintresse och vill skaffa sig vidareutbildning eller ge en arbetsgivare bevis på sina aktuella kunskaper. För mig är det en gåta att utskottsmajoriteten förmenar dem den rätten.

Jag vill fråga företrädarna för utskottsmajoriteten: Tycker ni verkligen att dessa bestämmelser gagnar eleverna?

Vi moderater anser att alla elever utan tidsbegränsning och andra hinder skall ha rätt att genom kompletterande studier och prövningar förbättra sina betyg – och det viktigaste av allt – få tillgodoräkna sig dem i merit hänseende. Där är ju den springande punkten, som jag tror varken eleverna, deras organisationer eller föräldrarna har blivit rätt upplysta om.

Ett exempel: En elev får betyg 3 i engelska i avgångsbetyg. Eleven åker ett

år till England eller USA, kommer hem med fördjupade kunskaper, tenderar och får betyg 5. Men när vederbörande elev söker högre utbildning är det ändå det först givna betyget som räknas i merithänseende, trots att elevens kunskaper i ämnet ligger högt över vad slutbetyget från skolan anger. Det måste vara det senaste beviset på de kunskaper man har som skall gälla.

Herr talman! Jag yrkar bifall till reservation 13.

Reservation 14 består av tre krav som hänger ihop. Det första kravet är att riksdagen skall uttala att kunskapsmålet skall ges prioritet bland skolans mål. Bara på det sättet kan eleverna ges den nödvändiga basen för fortsatt utbildning och yrkesliv. Goda kunskaper är det bästa stödet för elevernas utveckling till harmoniska människor och ansvarskännande samhällsmedlemmar.

Ett sådant uttalande avvisas av utskottsmajoriteten, som därvidlag grundar sig på vad man sagt i tidigare betänkanden. Men man vänder inte blickarna utåt mot verkligheten i skolan.

Vi begär också åtgärder för att ge ämnesstoffet ett rimligt innehåll. Grundskolan har blivit något av en "Mädchen für alles". Den ena uppgiften efter den andra har lagts på skolan utan att man funderat över så väsentliga frågor som om uppgiften får plats på schemat eller om den kan vara så viktig att den får inkräkta på skolans huvuduppgifter. Vi begär därför förslag om en genomgång av ämnena och deras innehåll för att ge ämnesstoffet en rimlig omfattning i förhållande till timplanerna.

För det tredje begär vi förslag om större möjligheter för elever att på högstadiet välja tillvalsämnen och studieinriktning. Tiden för tillval bör utökas från en tiondel – som det är i dag – till en fjärdedel av studietiden på högstadiet. Till skillnad från vad som nu är möjligt bör tillval kunna göras också inom ämnen som finns på den obligatoriska timplanen.

Herr talman! Avslutningsvis yrkar jag bifall till reservation nr 14.

Anf. 124 YLVA ANNERSTEDT (fp):

Herr talman! I utbildningsutskottets betänkande nr 1 behandlas en mängd motioner som rör grundskolan. Till betänkandet är fogade en rad folktopp- reservationer, som jag något vill kommentera.

I reservation nr 2 tar vi upp folkpartiets krav på en tidigarelagd skolstart. I de flesta länder som är jämförbara med Sverige börjar barnen skolan tidigare än här. Nu senast är det Danmark som beslutat att barnen skall börja skolan vid sex års ålder. Det innebär att dessa barn jämfört med svenska barn i samma ålder får ett eller två års extra träning i att läsa, skriva och räkna. Betydelsen för barnens framtid är uppenbar. I och med att regeringen i budgetpropositionen biträder folkpartiets tidigare framförda förslag att utvidga tiden för svenskämnet har man också accepterat att barnen behöver mer och djupare kunskaper i det språk som senare skall bli deras viktigaste redskap i vuxenvärlden.

En skolstart vid sex års ålder har uppenbara fördelar. Samtidigt som man från inlärningssynpunkt kan utnyttja det pedagogiskt mest lämpade tillfället, ger man barnen möjlighet att få ett års extra träning av basfärdigheter. Det senare är inte minst viktigt i ett högt utvecklat samhälle som vårt, där ständig utveckling och förändring kräver allt längre och alltmer gedigen utbildning av medborgarna.

En utbyggnad av barnomsorgen, som aviseras i proposition 1984/85:209, innebär dessutom att allt fler barn kommer att vara väl hemmastadda i en förskola med språkliga aktiviteter, begreppsbildningsövningar och skapande lekformer, när de kommer upp i sexårsåldern. En utbyggd förskola ger således ytterligare argument för kravet att barn skall få möjlighet att börja skolan ett år tidigare än för närvarande.

I reservation nr 6 tar vi upp frågan om undervisning och betyg i orienteringsämnena på grundskolans högstadium. I det sammanhanget vill jag återge vad som stod i propositionen om läroplan för grundskolan, signerad Birgit Rodhe: Det ligger enligt min mening ett stort värde i en sådan samverkan över de traditionella ämnesgränserna. Jag har därför föreslagit att kursplanen i orienteringsämnena blir så utformad att den underlättar en sådan planering. Att tid avsätts för fördjupningsstudier i form av olika teman som elever och lärare väljer innebär dock inget krav på en sådan ämnesövergripande uppläggning.

Ämnesgruppsmålen i Lgr 80 rymmer såväl ämnesmål som olika ämnes-samverkansmål. I flera sammanhang kan man dock se hur regeringen med skolöverstyrelsens hjälp driver kravet att lärarna hädanefter skall sätta blockbetyg i orienteringsämnena, trots att något sådant beslut inte alls är fattat. Mot den bakgrunden anser vi att betyg i fortsättningen skall sättas i varje enskilt ämne för sig.

Folkpartiets reservation nr 7 behandlar skolkonferensens status. Vi anser att man skall påbörja en försöksverksamhet med beslutande skolkonferenser. En sådan försöksverksamhet kunde omfatta t. ex. vissa frågor när det gäller arbetstidens förläggning, utformande av fria aktiviteter eller frågor om miljön. Utskottet avstyrker vårt motionskrav med motiveringen att en arbetsgrupp inom demokratiberedningen inte anser att formerna för samråd skall regleras centralt. Samtidigt säger emellertid demokratiberedningen att elevinflytandet skall stärkas och att rätten till inflytande skall regleras i centrala bestämmelser. Det är detta vi har tagit fasta på. Här finns ett utomordentligt tillfälle att tillförsäkra både elever och föräldrar den rätt till inflytande som man från regeringshåll säger sig verka för, ett inflytande som direkt skulle gälla den närmaste miljön och de närmaste arbetsförhållandena.

I detta sammanhang har vi också uttalat som ett självklart demokratiskt krav att eleverna själva skall få avgöra vem som skall representera dem. I dag är så inte fallet. Från flera håll har vi fått rapporter om att det är skolstyrelsen som bestämmer vem som skall representera eleverna på de olika skolorna. Ur demokratisk synvinkel är detta oacceptabelt.

Den 9 december 1982, alltså för nästan tre år sedan, bestämde riksdagen i enighet att fristående skolor skulle kunna få statsbidrag om de uppfyllde vissa villkor. I beslutet bemyndigade riksdagen regeringen att enligt vissa riktlinjer fördela statsbidrag till de fristående skolorna fr. o. m. den 1 juli 1983. Efter riksdagsbeslutet har det emellertid varit slut på enigheten. Den socialdemokratiska regeringen har på olika sätt försökt förhindra eller fördröja beslutets ikraftträdande eller på annat sätt göra det besvärligt för de fristående skolorna att arbeta. För folkpartiet, som har en generös inställning till de fristående skolorna och stor respekt för deras sätt att arbeta, är ett sådant agerande oacceptabelt.

I utskottsmajoritetens yttrande vill man ge sken av att de fristående skolorna behandlas väl. I budgetpropositionen har dock regeringen skurit ner skolöverstyrelsens förslag beträffande medel för de fristående skolorna med en halv miljon kronor.

Enligt folkpartiets uppfattning är det angeläget att föräldrar i större omfattning än vad som är möjligt inom det offentliga skolväsendet skall kunna påverka sina barns utbildning. Ett sådant ställningstagande leder till att ansökningar om statsbidrag till fristående skolor bör prövas mer generöst än hittills. Vid en sådan prövning bör också ett allmänt intresse för dessa skolors verksamhet beaktas. Vi anser t. ex. att det är ett allmänt intresse att tillgodose välgrundade önskemål från föräldrar.

Detta resonemang för över till reservation nr 11, som gäller statsbidrag till fristående skolor med finska som undervisningsspråk. Under förutsättning att undervisning i svenska ges i den omfattning som gäller för hemspråksklasser i finska i grundskolan bör statsbidrag kunna utgå också till sådan fristående skola. Förutom att en sådan skola tillgodoser välgrundade önskemål från den finsktalande befolkningsgruppen kan den också ge värdefulla erfarenheter till kommunernas grundskolor.

Den sista av folkpartiets reservationer behandlar motionskravet om inrättande av pedagogiska frizoner. Syftet med den pedagogiska frizonen är att ge det enskilda rektorsområdet eller den enskilda skolan möjlighet att pröva nya undervisnings- och organisationsformer. De bestämmelser som gäller i dag gör det omöjligt för t. ex. ett antal lärare vid en skola som vill pröva alternativa undervisningsmetoder att utforma det arbetslag som skulle passa just för de aktuella behoven. I stället anställs personal efter andra urvalskriterier. I en tänkt pedagogisk frizon skulle centrala överenskommelser kunna träffas som gör det möjligt att vid en enskild skola gå ifrån gällande regler, rutiner och urvalskriterier.

I betänkandet hänvisas till frikommunsförsöken, men när man ser på de ansökningar som har beviljats och framför allt på dem som har avslagits, står det fullständigt klart att dessa försök inte ger något utrymme för pedagogiskt nytänkande.

Herr talman! Med hänvisning till vad jag har anfört vill jag yrka bifall till reservationerna nr 2, 6, 7, 10, 11 och 12.

Anf. 125 PÄR GRANSTEDT (c):

Herr talman! Det betänkande som vi nu behandlar tar upp en mängd olika frågor som har väckts av olika motionärer under våren. Jag skall inte försöka beröra dem alla utan väljer ut några stycken som också har behandlats i en del reservationer. När man tittar på mängden reservationer kan man få intrycket att det finns en väldig splittring i dessa frågor, att det är väldigt stora åsiktsklyftor. Men när man sedan jämför reservationerna och vad som står i utskottets skrivning upptäcker man att skillnaden i många fall är ganska hårfin. Det är t. o. m. så att man någon gång frågar sig vilken funktion reservationen egentligen har.

En av de frågor där åsiktsskillnaderna förmodligen inte är fullt så stora som förekomsten av reservationer ger vid handen är den om tidigarelagd skolstart. Där har några reseranter begärt att riksdagen nu skall ta ställning till tidigarelagd skolstart. Denna fråga har ju behandlats av förskola-skola-

kommittén, som har tittat på ett antal alternativa lösningar. Detta utredningsbetänkande är nu föremål för remissbehandling, och det är en väl etablerad tradition att riksdagen inte föregriper remissbehandling av ett utredningsförslag. Det är en anledning till att vi för vår del inte har gått in i en sakprövning av denna fråga, trots att det finns en motion om skolstart också från centerhåll. Vi tycker alltså att vi skall hålla på principen att inte föregripa vad remissinstanser kan tänkas säga om ett utredningsförslag.

En annan fråga som kan förefalla kontroversiell är den om ämnesövergripande undervisning i orienteringsämnena. Även här finns ett par reservationer, där det mycket eftertryckligt framhålls att man måste bibehålla ämnenas identitet. Om man ser närmare på vad reservanterna reserverat sig mot, upptäcker man att utskottsmajoriteten egentligen har precis samma uppfattning som reservanterna. Utskottsmajoriteten hänvisar till ett tillkännagivande som riksdagen gjorde i våras med anledning av en centermotion, som gällde behandlingen av ett betänkande om lärarutbildning. Där framhöll man mycket eftertryckligt vikten av att man bibehåller ämnenas identitet. Utskottsmajoriteten säger följande:

”Utskottet vill med anledning av vad som anförs i motion 1984/85:2818 slå fast att det i Lgr 80 inte är fråga om att ersätta studierna i de enskilda orienteringsämnena på grundskolans högstadium med en totalintegrering av ämnena i ämnesblock. Undervisningen skall bestå av både ämnesundervisning och ämnesövergripande undervisning.”

Såvitt jag förstår är detta samma inställning som den reservanterna har. Frågan om varför man egentligen har reserverat sig kvarstår faktiskt.

En annan fråga som jag gärna vill beröra är moderatförslaget om att riksdagen skall göra ett uttalande om att kunskapsmålet skall vara avgörande. Nu är det så, vilket också utskottet framhåller, att det sägs i skollagens första paragraf att den genom samhällets försorg bedrivna undervisningen av barn och ungdom har till syfte att meddela eleverna kunskaper och öva deras färdigheter samt i samarbete med hemmen främja elevernas utveckling till harmoniska människor och till dugliga och ansvarskännande samhällsmedlemmar. Vill man lyfta fram kunskapsmålet, skulle man möjligen kunna invända att det skulle vara fel att också ha ambitionen att skolan i samarbete med hemmen skall främja elevernas utveckling till harmoniska människor och till dugliga och ansvarskännande samhällsmedlemmar. Jag vet inte om reservationen på denna punkt skall uppfattas som ett avståndstagande från det sistnämnda, men det vore litet förvånande. Jag tror att det även här egentligen finns en bred samstämmighet om att skolans viktigaste uppgift är att förmedla kunskaper och färdigheter. Men eftersom det här redan står i skollagen, skulle det vara litet egendomligt om riksdagen dessutom skulle ge regeringen detta till känna.

Fristående skolor är ytterligare en fråga som jag skulle vilja beröra. Här finns det också reservationer från såväl moderater som folkpartister – men inte från centerpartister. Jag vill gärna framhålla att jag inte tror att det finns någon som helst åsiktsskillnad i sak mellan i varje fall centern och folkpartiet när det gäller inställningen till fristående skolor. Vi har ju i enighet beslutat om riktlinjerna för regeringen beträffande bidragsgivningen till fristående skolor. Det var ett centerpartistiskt statsråd som lade fram den proposition som låg till grund för riktlinjerna.

Folkpartiet har velat ha ett riksdagsuttalande om generositet vid behandlingen av ansökningar från fristående skolor. Även vi tycker att det är önskvärt att man intar en generös attityd, men tror inte att det är särskilt meningsfullt med ett riksdagsuttalande av det här slaget. För vår del följer vi noga regeringens tillämpning av riktlinjerna. Om vi skulle märka att riksdagens riktlinjer inte är tillräckliga för att åstadkomma en så generös behandling av bidragsansökningar från fristående skolor som vi anser vara motiverad, återkommer vi till riksdagen och föreslår de ändringar i riktlinjerna som behövs. Vi tycker att detta är den lämpliga tågordningen. Riksdagen anger riktlinjer. Om dessa inte ger avsett resultat, får riksdagen gå in och ändra riktlinjerna för regeringens beslut. Men i sak tror jag alltså inte att det finns någon skillnad i synsättet mellan i varje fall centern och folkpartiet.

Får jag till sist ta upp en fråga, där vi har funnit anledning att reservera oss. Det gäller frågan om djurdissektioner. Frågan kan uppfattas som rätt liten bland de många frågor som behandlas i betänkandet, men för många elever är den faktiskt viktig. I biologiundervisningen i skolan har man i viss utsträckning dissektioner av djur. Djuren avlivas bara för det här ändamålet. Naturligtvis kan man ifrågasätta om detta är det rätta sättet att lära ut hänsyn till djuren – att i skolans regi avliva djur enbart för att man skall få se hur de ser ut inuti. Men så här gör man alltså. Det tycks också vara utskottsmajoritetens uppfattning att elever som av etiska skäl inte vill vara närvarande under sådana här lektioner inte skall ha rätt att avstå utan i princip kunna tvingas att delta. Man förutsätter visserligen att läraren kan göra en bedömning, men eleven har alltså ingen rätt att avstå från den här typen av lektioner. Det beror alltså på lärarens bedömning. Sedan jag väckte motionen har jag fått bekräftelse på att det faktiskt inte är så, att läraren i alla sammanhang ger eleven rätt att slippa den här typen av moment. Det finns fall då eleven har tvingats att närvara vid dissektioner som då av eleven upplevts som djupt motbjudande. Denna typ av undervisning – i vissa fall förenad med tvång trots etiska invändningar – tycker vi, som sagt, inte är det rätta sättet att hos eleverna skapa en riktig inställning till djuren. Därför har vi reserverat oss i reservation 15, till vilken jag härmed yrkar bifall.

I övrigt vill jag med det anförda yrka bifall till utskottets hemställan.

Anf. 126 GEORG ANDERSSON (s):

Herr talman! Det har redan sagts att ett stort antal frågor behandlas i detta betänkande från utbildningsutskottet. Om jag har räknat rätt rör det sig om 57 motionsyrkanden. Det är inte möjligt att kommentera alla, inte ens alla reservationer, i ett relativt kort inlägg, och jag skall begränsa mig till ett fåtal.

Först några ord som gäller frågan om tidigare skolstart. Jag hänvisar inledningsvis till vad Pär Granstedt redovisade från utskottsmajoritetens skrivning. Folkpartiet och moderaterna vill ha en tidigarelagd skolstart, men med litet olika modell, om jag förstår det hela rätt. Folkpartiet tänker sig förlängd grundskola, från nioårig till tioårig. Man tror sig kunna genomföra detta inom samma kostnadsram. Jag måste säga att det nog är något av ett önsketänkande. Jag undrar om det är riktigt genomtänkt, och jag vill fråga Ylva Annerstedt: Är folkpartiet berett att förorda en tioårig grundskola även om det skulle visa sig att den ändå kostar väsentligt mera än den nioåriga, som vi nu har?

Moderaterna avslöjar inte hur lång skolplikt man tänker sig, men jag gissar att man håller fast vid den nioåriga. Med den modellen måste vi väl ändå få en sämre grundskola. Jag lyssnar gärna till Birgitta Rydles kommentarer i det avseendet.

Socialstyrelsen har ju fått i uppdrag att utarbeta pedagogiskt program för olika delar av barnomsorgen. Med detta bör det bli möjligt att få in pedagogiska inslag i barnets undervisning och fostran tidigare än vid grundskolestarten vid sju års ålder.

Jag övergår sedan till frågan om undervisning och betyg i orienteringsämnen på högstadiet. Denna fråga tas upp i reservationerna 5 och 6. I reservation 5, som moderaterna står bakom, säger man inledningsvis: "Inlärning och därmed kvaliteten i undervisningen är beroende av att ämnesgränser upprätthålls." Jag tycker att det är ett väldigt kategoriskt uttalande, och jag tror inte att det har täckning i den pedagogiska forskningen. Inlärningen underlättas i många fall, menar jag, genom att man närmar sig lärostoffet från ett ämnesövergripande betraktelsesätt. Jag undrar om det inte är viktigare att diskutera frågan utifrån behovet av att kunna levandegöra och konkretisera lärostoffet än att föra den något sterila diskussion som en tid har förekommit om ämnesövergripande resp. ämnesbunden undervisning.

Man kan ta många exempel. Om man skall undervisa om skogsdöden, så kan man snabbt konstatera att det är många ämnen som kommer in i bilden. Det är kanske klokt att börja utifrån de problem som eleverna faktiskt upplever när de läser tidningarna och ser företeelser i naturen. Därav kommer man ganska snart fram till att här involveras ett flertal olika ämnen – kemi, geografi, biologi, och kanske flera. Jag tror att ett sådant angreppssätt också stärker motivationen.

Moderaterna säger att för ämnesövergripande arbetssätt krävs att lärare arbetar i arbetslag. Det betraktar de, om jag förstår reservationen rätt, som ett problem. Mot den bakgrunden skulle jag vilja rekommendera Birgitta Rydle och andra i denna kammare att ta del av ett reportage i senaste numret av Lärartidningen. Där beskriver man arbetet i en skola i Kiruna. Lärarlaget skapar trygghet och trivsel, sägs det. Alla elever som går ut årskurs 9 i Högalidsskolan i Kiruna har fullständiga betyg. Förstörelse eller andra disciplinproblem finns inte på skolan, och om låg sjukfrånvaro är en mätare på trivsel så trivs både elever och personal.

Det är viktigt att eleverna känner trygghet i sin klass och i sin skola, heter det i intervjun med rektor och lärare på skolan. I den modell som man har på Högalidsskolan består tryggheten bl. a. i att eleverna har ett eget klassrum och ett lärarlag med få lärare som de har möjlighet att lära känna ordentligt.

Det erkänns att det i början fanns en del ämneskonflikter, men nu tycker alla att det här sättet att organisera undervisningen fungerar bra. Innehållet i undervisningen är nog ganska traditionellt, säger en lärare. Men med lärarlaget använder vi våra resurser på det bästa sättet.

Ytterligare en kommentar i detta reportage: Det sägs att en av de stora fördelarna med att jobba tillsammans är att man kan arbeta med svenskan i alla ämnen.

Jag tror att det är viktigt att se hur det fungerar på fältet innan man

teoretiskt i riksdagen försöker beskriva problemen. Det här visar att detta att arbeta i lärarlag kanske inte är ett problem, utan framför allt en möjlighet som man bör ta vara på ute i skolorna, vilket man dess bättre gör i allt högre utsträckning.

Både moderaterna och folkpartisterna betonar lärarens frihet. Ja, lärarens frihet att välja arbetssätt gäller. Men det kan väl inte vara förbjudet för oss att ha en mening om vad som är önskvärt. Jag vill också än en gång citera ur statsrådet Rodhes anförande i propositionen om grundskolans läroplan. Citatet finns återgivet i reservation 6 av folkpartiet, och där säger statsrådet Rodhe: "Det ligger enligt min mening ett stort värde i en sådan samverkan över de traditionella ämnesgränserna. Jag har därför föreslagit att kursplanen i orienteringsämnena blir så utformad att den underlättar en sådan planering." Det ligger väl ändå ett syfte bakom detta uttalande, en önskan att utveckla arbetet i den riktningen.

Betygssystemet har vi sagt skall utformas efter det sätt på vilket undervisningen faktiskt bedrivs. Det är vad utskottet har uttalat. Nu vänder folkpartiet på detta. I reservation 6 hävdas att ämnesövergripande arbetssätt inte bör drivas så långt att förutsättningarna för en betygsättning i varje enskilt ämne går förlorade. Menar verkligen Ylva Annerstedt att det är betygsättningen som skall reglera hur undervisningen skall bedrivas? Det måste väl ändå vara fel?

En reservation om vertikalt organiserade skolenheter återkommer i det här betänkandet. Jag vill bara kommentera det på följande sätt. Den nya lärarutbildningen underlättar anordnande av grundskoleenhet med årskurs 1-9. Det framhåller vi i betänkandet. För närvarande är det bara 10 % av grundskoleenheterna som har denna vertikalitet. Jag undrar: Anser moderaterna att det är önskvärt att öka denna andel? En annan fråga: Vilket är viktigast, att länka ihop grundskolans skilda stadier eller att länka ihop högstadiet med gymnasieskolan? Jag menar att det är viktigare att försöka länka ihop de tre olika stadierna inom grundskolan.

När det gäller debatterna om fristående skolor vill jag gärna koppla ihop mina kommentarer till vad utskottet säger beträffande vissa läroplansfrågor. Vi har ett ganska långt citat i betänkandet, på s. 16. Jag tycker faktiskt att det är värt att nästan i sin helhet återge i kammardebatten, för att också få det till protokollet.

Där heter det: "Att stärka demokratin och skapa ökad jämlikhet i samhället är grundläggande för det svenska skolväsendet. Utbildningen spelar följaktligen en stor roll för fördelningen av välfärd och inflytande, för den kulturella miljön och för att förbereda människor för en aktiv samhällsverksamhet.

För att nå de uppställda målen krävs enligt utskottet en yttre organisation av skolan som präglas av enhetlighet. Hela utbildningen under de första nio åren är tillgänglig för alla. Därmed har man närmast sig ett av jämlikhetsmålen, att ge alla ungdomar oberoende av bostadsort och ekonomisk bakgrund en bred grundutbildning och lika möjligheter till fortsatt utbildning i det frivilliga skolväsendet. Genom ett gemensamt innehåll i undervisningen har grunden lagts till gemensamma referensramar för ungdomarna. Ett annat uttryck för samma strävan har varit och är att ge skolklassen en allsidig social sammansättning. På så sätt möts människor med olika social bakgrund, med

olika erfarenheter och värderingar. Därigenom kan bryggor av förtrogenhet och respekt slås mellan grupper och individer. – – –

De övergripande målen om demokrati och jämlikhet kan enligt utskottet bäst tillgodoses inom ramen för en enhetlig organisation.”

Det var ett långt citat men jag tycker att det är värt att återge. Jag skall till det koppla ett kortare citat ur betänkandet, där vi behandlar frågan om fristående skolor. Där refereras till ett tidigare uttalande från utbildningsutskottet, där vi sade: ”Utskottet vill inte på det sätt som föreslås i motionerna medverka till att det vid sidan av det allmänna skolväsendet växer fram ett stort antal fristående skolor med statsbidrag, vilket skulle kunna innebära att de grundläggande principerna i skolväsendets uppbyggnad förändras.”

Med dessa två citat tycker jag att jag egentligen sagt vad som behöver sägas just nu i debatten om fristående skolor och i frågan om den sammanhållna grundskolans värde.

Slutligen en kommentar till ett påstående som moderaterna gör. De säger att skolan ”under lång tid försummat sin främsta uppgift: att förmedla kunskaper och färdigheter”. Det är en mycket allvarlig beskyllning. Vem riktas den mot? Vad är det skolledare och lärare har gjort under de senaste decennierna, när de har försummat sin främsta uppgift? Jag menar att den grundskola vi har i vårt land är värd ett högre betyg än det som moderaterna delar ut. De lärare och skolledare som arbetar i grundskolan är värda vår uppskattning. De arbetar ibland under ganska pressande förhållanden. Många av problemen i grundskolan beror på förhållanden utanför skolan. Det är naturligtvis inte rimligt att begära att skolan skall klara alla problem. Men jag tycker att det ändå måste slås fast att det i allmänhet utförs ett ambitiöst och framgångsrikt arbete i den svenska grundskolan.

Under detta anförande övertog andre vice talmannen ledningen av kammarens förhandlingar.

Anf. 127 YLVA ANNERSTEDT (fp) replik:

Herr talman! Georg Andersson tog upp frågan om den förlängda skoltiden. Om vi börjar skolan vid sex års ålder, skall vi då fortsätta i tio år, också om det kostar mera?

Man bör hålla i minnet att vi i dag har förslag om en utbyggd barnomsorg. I den propositionen finns också en rad uppdrag till socialstyrelsen att utarbeta ett pedagogiskt program, något som faktiskt föregriper förskola-skola-kommitténs remissrunda. Detta apropå vad man tidigare sagt här om att avvakta remissrundor och övriga beredningar.

Vi skall inte heller glömma bort de elever som i dag slutar årskurs 9 och inte går vidare till fortsatt utbildning. Dessa elever har vi i uppföljningsansvaret, och det kostar. Ungdomslagen kostar. Det är en ganska stor pott pengar som skall fördelas till elevernas bästa, och skall man då inte ställa frågan: Har inte eleverna bättre nytta av en utbildning som siktar in sig på de grundläggande kunskaperna och färdigheterna? Så blir det ju om man lägger de pengarna på ett extra år i grundskolan.

Samverkan tog Georg Andersson också upp. Som vi har skrivit i den här reservationen – och även tidigare – är vi positiva till en samverkan över

ämnesgränserna. Men vi skall komma ihåg att det är fråga om elever som befinner sig på ett grundläggande stadium av sin utbildning, och där får inte samverkan över ämnesgränserna drivas så långt att gränserna suddas ut. Det är inte till gagn för elevernas kunskapsinhämtande.

Vi har velat göra denna klara markering eftersom det har kommit flera signaler om tvång från skolöverstyrelsen, och detta med regeringens goda minne. Därför har vi ansett det angeläget att klart säga ifrån att ämnesgränserna inte fullständigt får suddas ut.

Jag återkommer till frågan om den likvärdiga utbildningen.

Anf. 128 PÅR GRANSTEDT (c) replik:

Herr talman! Anledningen till att jag fann det nödvändigt att begära replik var framför allt Georg Anderssons sätt att citera ur betänkandet när det gäller de fristående skolorna. Man skulle möjligen kunna få det intrycket att utskottsmajoriteten ser kravet på en viss enhetlighet i skolsystemet som ett hinder för en generös behandling av ansökan om statsbidrag till fristående skolor. Det är i och för sig en absurd tanke. Det är något eller några tiotal skolor över hela landet som är aktuella. Att det på något sätt skulle ändra karaktären på vårt skolsystem om vi släpper fram ett antal skolor med alternativ pedagogik på olika håll i landet är naturligtvis orimligt.

Om Georg Anderssons uttalande innebär att socialdemokraterna har den inställningen att man måste vara restriktiv när det gäller att bevilja bidrag till fristående skolor för att inte rubba enhetligheten, vill jag gärna säga att då finns det uppenbarligen en åsiktsskillnad mellan socialdemokraterna och centern på denna punkt. Vi ser inte de fristående skolorna som ett hot mot vårt skolsystem utan som ett komplement. Bedömningen skall göras utifrån de riktlinjer som riksdagen enades om när vi tog propositionen.

Jag vill också gärna markera att vår uppfattning – och den tycker jag klart framgår av betänkandet – är att undervisningen skall bedrivas på ett sådant sätt att ämnesgränserna finns kvar. Det innebär å andra sidan också att det ligger ett stort värde i att man, där så är lämpligt, också undervisar ämnesövergripande. Men jag uppfattar det så att utskottet klart har markerat i sina skrivningar att ämnenas identitet skall bibehållas också i framtiden.

Får jag till sist notera att Georg Andersson inte hade några synpunkter på centerreservationen om djurdissektioner. Och jag förstår att det inte är lätt att här i kammaren försvara ett system som kan leda till att elever tvingas delta i den typen av utbildningsmoment trots att de kanske har etiska motiv för att inte delta.

Anf. 129 BIRGITTA RYDLE (m) replik:

Herr talman! Jag skall ta upp några av de frågor som Georg Andersson var inne på. Låt mig börja med blockbetygen.

Det exempel som Georg Andersson tog handlade om skogsdöden, och så talade han om att den berör många ämnen – kemi, geografi och biologi, bl. a. Men, Georg Andersson, det är ju ämnen som är hämtade ur olika block. Kemi och biologi hör till NO-blocket, och geografi hör till SO-blocket. Då är det ju samverkan över blockgränserna, och då kan det ju inte vara fråga om att man skulle sätta något enhetligt betyg för de tre ämnena tillsammans.

Nej, vår uppfattning är att man skall känna delarna, dvs. de olika ämnena

valt för sig, för att man också skall förstå sammanhanget.

Georg Andersson var också inne på att vi i vår reservation 5 skulle ha skrivit någonting om att vi var emot undervisning i arbetslag. Men så står det faktiskt inte i reservationen. Vad vi talar om är det förhållandet att man på många skolor, för att få en enhetlig undervisning inom ett block, har satt en lärare att undervisa i alla ämnena i blocket, även om vederbörande lärare inte varit kompetent att undervisa i alla fyra ämnena. Det menar vi har varit fel. Det rätta är naturligtvis att lärarna skall vara kompetenta och arbeta i arbetslag.

Det kan inte vara förbjudet för oss heller, Georg Andersson, att ha en mening om hur undervisningen skall vara organiserad. Georg Andersson läste upp ett långt citat ur betänkandet. Jag hinner väl inte ta upp så mycket av det, men jag vill läsa upp första meningen: "Att stärka demokratin och skapa ökad jämlikhet i samhället är grundläggande för det svenska skolväsendet." Varför ökad jämlikhet – varför inte jämlikhet?

Det är en jämlik skola vi moderater vill skapa genom den organisation som vi anser att skolan skall ha. Det är en skola som är anpassad till att elever faktiskt är olika och har rätt att vara det, utan att någon enda skall framstå som mindre värd, mindre jämlik, än någon annan.

Anf. 130 GEORG ANDERSSON (s) replik:

Herr talman! Jag ber om överseende med att jag tar mig tid att gå fram till talarstolen. Jag envisas med att göra det därför att jag tycker att diskussionen blir något mera personlig när man ser varandra i ansiktet. Det kan vara ett inlägg i frågan om kammarens debattformer.

Ylva Annerstedt talar om att kostnaderna för den utbyggda barnomsorgen kan kvittas mot kostnaderna för den tioåriga grundskola som folkpartiet föreslår. Jag tror att den matematiken är väldigt dåligt underbyggd. Folkpartiet borde nog avvakta remissvaren på förskola-skola-kommittén innan man drar den slutsatsen.

Sedan förstod jag inte resonemanget om att kostnader för ungdomsplatser också skulle kunna överföras till grundskolan. Mina matematikkunskaper säger mig att sex plus tio är lika med sju plus nio, dvs. att man går ut grundskolan vid samma ålder enligt folkpartiets förslag som med den nuvarande ordningen.

Folkpartiet är positivt till ämnesövergripande arbetssätt. Det är bra. Men gör då inte betygsättningen till utgångspunkt för hur arbetet skall bedrivas! Arbetssättet må väl ändå vara riktgivande för betygsättningen.

Grundläggande utbildning får inte bedrivas så att den suddar ut ämnesgränserna, har det sagts. Jag tror faktiskt att i de lägre årskurserna är det ännu mera motiverat med ämnesövergripande undervisning än vad det är högre upp.

När man hör den här debatten framstår det som om riksdagsledamöterna vore drivna pedagoger allihop. Jag känner en viss ödmjukhet inför den här typen av diskussion och tycker nog att vi skulle kunna överlämna litet mera av den åt dem som sysslar med den pedagogiska forskningen och utvecklingsarbetet.

Till Pär Granstedt: Vi har givit de fristående skolorna en generös behandling. Statsbidragsgivningen har skett generöst. Men jag tycker att det

ändå är viktigt att i sådana här debatter hävda de ideologiska grunderna för den grundskola vi har. Vi får ju inte vara så slappa i denna ideologiska debatt att vi bara talar om generositet åt olika håll och glömmer vad som kan bli följderna, om det svenska skolsystemet utvecklas till ett parallellskolesystem. Det vore olyckligt.

Anf. 131 YLVA ANNERSTEDT (fp) replik:

Herr talman! När jag tog upp kostnadsfrågan med Georg Andersson nämnde jag inte bara den utbyggda barnomsorgen. Jag menar att det finns en lång rad samverkande faktorer i det här fallet. Där finns den utbyggda barnomsorgen, men där finns också det uppföljningsansvar för eleverna som vi har i dag.

Visserligen kommer eleverna ut i samma ålder, men om vi tittar på vilka elever som i dag omfattas av uppföljningsansvaret ser vi, att det ofta är elever med bristande grundskoleutbildning, med halva betyg och utan betyg i somliga ämnen. Jag tror nämligen att elever som har fått en mer gedigen grundutbildning har mindre behov av särskilda åtgärder och att detta kan samverka. Det är alltså inte nödvändigt med ökade kostnader för en tidigare skolstart.

Jag vill också när det gäller den likvärdiga utbildningen hänvisa till det avsnitt som Georg Andersson tog upp, nämligen om målen. Där står att en likvärdig utbildning skall ge bred grundutbildning, ge lika möjligheter till fortsatt utbildning och förbereda eleverna för aktiv samhällsverksamhet.

Inte är det väl så, att andra pedagogiska modeller skulle göra avsteg från de här målen eller att det bara skulle gå att välja en enda väg för att nå målen? För oss är det självklart att man kan välja olika vägar att nå målet, och det är därför vi menar att grundutbildningen kan se olika ut både inom och utom det allmänna skolsystemet. Då är det också självklart med en generös inställning till de fristående skolorna, antingen därför att man där har tagit ställning för vissa pedagogiska alternativ eller därför att föräldrarna vill påverka sina barns utbildning i större omfattning än vad de kan göra i det allmänna skolväsendet.

Anf. 132 PÅR GRANSTEDT (c) replik:

Herr talman! När det gäller grunden att vi skall ha ett allmänt skolsystem som kan erbjuda likvärdiga utbildningsmöjligheter åt alla, oavsett ekonomiska förutsättningar och oavsett var man bor i landet, är vi naturligtvis helt eniga. Det innebär också att vi skulle ha svårt att tänka oss något slags amerikanskt skolsystem, som dominerades av olika typer av privata skolor, eller ens ett danskt system, där man hade i stort sett en skola för varje ideologisk riktning eller varje samhällsgrupp.

Vad som gör mig litet orolig är emellertid att Georg Andersson drar fram det stora ideologiska perspektivet i samband med den friskoledebatt vi har anledning att föra i Sverige och mot bakgrund av de ansökningar om statsbidrag till fristående skolor som regeringen har att pröva nu. Jag tycker att det är en ganska orimlig tanke att förekomsten av ett antal skolor som står för pedagogiskt alternativ skulle vara ett hot mot den enhetlighet i skolsystemet som vi naturligtvis bör ha som bas. Det är viktigt att vi ser fristående skolor med alternativ pedagogik snarare som ett värdefullt

komplement till vårt skolsystem än som ett hot mot några ideologiska grundvalar. Jag tycker att det är värdefullt att få det klarlagt att inte heller socialdemokraterna har någon annan uppfattning på den punkten.

Anf. 133 BIRGITTA RYDLE (m) replik:

Herr talman! Jag vill också ta upp frågan om fristående skolor. Georg Andersson uttryckte sin rädsla för att det skulle bli för många av sådana skolor. Jag ställer mig frågande till det synsättet. Varför inte ett stort antal fristående skolor? Är de inte av värde för mångfalden i skolväsendet, vid sidan av att föräldrarna har rätten att välja skola för sina barn enligt de konventioner som vi i Sverige har strukit under?

Jag ställde en fråga till utskottsmajoritetens företrädare i mitt inledningsanförande om möjligheter för elever att komplettera sina betyg och även få det nya betyget tillgodoräknat när man söker till vidareutbildning. Jag frågade: Tycker verkligen utskottsmajoritetens företrädare att de bestämmelser som nu gäller gagnar de elever som får lust att förbättra sina betyg?

Anf. 134 GEORG ANDERSSON (s) replik:

Herr talman! Jag hann inte med någon kommentar till Birgitta Rydle i mitt förra replikinlägg. Jag konstaterar att Birgitta Rydle talar, så som ibland moderaterna gör, med nästan darr på stämman om värnet om de svaga grupperna och att fristående skolor skulle vara ett speciellt instrument för detta. Birgitta Rydle talade också om demokrati och jämlikhet. När jag hör de här resonemangen från moderata skolpolitiker får jag ett intryck av att rösten är Jakobs men händerna är Esaus. Ord och gärning stämmer inte riktigt överens.

Birgitta Rydle kommer tillbaka till frågan om fristående skolor och menar att det inte är oroväckande om det blir ett stort antal. Jag frågar mig: Hur stort antal? Är det ett parallellskolsystem som moderaterna företräder?

Till Pär Granstedt vill jag säga att det inte finns anledning för centerpartister och socialdemokrater att föra en så het diskussion i den här frågan. Men om Pär Granstedt inte har märkt vilka ambitioner moderaterna har när det gäller att utveckla ett skolsystem vid sidan av grundskolan och därmed slå sönder den svenska grundskolan, då tycker jag att Pär Granstedt närmare skall granska den skolpolitiska debatt som förts under de senare åren. Vi får inte vara aningslösa när vi diskuterar skolpolitik. Liksom beträffande all annan politik gäller det att vara uppmärksam på tendenserna och försöka se till hur de förhåller sig till grundläggande värderingar. Det tycker jag är viktigt.

Slutligen till Birgitta Rydle beträffande de nuvarande bestämmelserna för komplettering av betyg. Jag menar att de är tillfredsställande inom ramen för det nuvarande betygssystemet. Om vi ändrar på det nuvarande betygssystemets grundläggande bestämmelser, som ändå har ett stort mått av relativitet i betyg sättningen, kan man ha anledning att också se på frågan hur bestämmelserna för att komplettera betyg skall se ut.

Andre vice talmannen anmälde att Birgitta Rydle, Pär Granstedt och Ylva Annerstedt anhållit att till protokollet få antecknat att de inte ägde rätt till ytterligare repliker.

Anf. 135 BJÖRN SAMUELSON (vpk):

Herr talman! Även om det vore frestande, skall jag inte kommentera den debatt som har förts mellan Georg Andersson och reservanternas i det här betänkandet. Det skulle vara frestande att få en fysiologisk utläggning av vissa påståenden som har gjorts i debatten. När Birgitta Rydle sade: "Av hävd är vårt samlade vetande grupperat i ämnesstrukturer", tänkte jag: Hur ser det ut i skallen där då? Men jag skall be att få tala om ett par andra saker som behandlas i betänkandet.

Herr talman! I varje tid, i varje skeende i en människas liv finns alltid erfarenhet att hämta – dels för människan själv men dels också för alla dem som omger människan. Erfarenheter och värden hämtas ur de känslor man upplever och de faktiska förhållanden som den miljö man lever i ger vid handen.

Detta innebär att skolans verksamhet i första hand måste utgå från elevernas verklighet. Görs inte detta, kommer vattentäta skott att uppstå mellan den undervisning som bedrivs och möjligheten till konkretion och kraft att förändra.

Bildning och fostran kan alltså aldrig ske i skolan isolerat, ej heller inom strikta ämnesramar i skolan. Bildning och fostran är en livslång process, och eftersom man näppeligen kan gå i skola hela livet kan skolan bara spela en viss roll i denna livslånga danning. Grundvillkoren för en sådan roll måste ständigt diskuteras och tas fram i ljuset av de förändringar som sker i samhället.

I det betänkande vi nu behandlar har vi från vpk:s sida via motioner pekat på två förhållanden som på ett mycket direkt sätt påverkar skolans möjlighet att för eleven spela en roll i bildningsprocessen. Den ena frågan handlar om hemuppgifter i grundskolan. Det finns en rad bevekelsegrunder som gör det nödvändigt att uppmärksamma hemläxornas betydelse.

Vi vet att familjeförhållanden förändras i ganska stor omfattning i dag. För många barn är det så att man inte har samma vårdnadshavare barn- och ungdomstiden igenom. Nya relationer måste knytas och utvecklas med vuxna, många gånger på ett mycket kraftansträngande sätt. Då är det säkert inte alla gånger lätt att också ha kraft att lösa hemuppgifter på ett tillfredsställande sätt – varifrån än de kraven ställs, uttalade eller outtalat förutsatta.

Vi vet att många elever i dag har lång väg till skolan, i en del fall så lång väg att deras skolvecka inkl. restid klart överstiger en 40-timmars arbetsvecka. Man kan fråga sig: Hur mycken ork och kraft finns det över till hemläxor när man kommer hem efter så långa arbetsdagar?

Vi vet att i en tid då antalet invandrarelever är stort innebär också detta att bestämda förutsättningar för att grunda skolarbetet på hemläxor har minskat.

Vi vet att också den provhets elever utsätts för i skolan har en direkt betydelse för hemuppgifternas omfattning. Omfattningen av hemläxor återspeglas direkt i mängden prov. Låt mig ta ett exempel.

Jag har hämtat in uppgifter från grundskolans högstadium i den värmländska kommunen Hagfors. Enligt uppgift från ämnesföreståndarna har där elever i årskurs 7 under vårterminen 1985 sammanlagt 19–21 olika prov i

olika ämnen. Elever i årskurs 8 har mellan 21 och 24 olika prov i olika ämnen, och elever i årskurs 9 har 24 à 25 olika prov i olika ämnen bara under vårterminen.

Uppgifterna talar för sig själva. Lägg därtill att denna kommun är en glesbygdskommun, och då kan man själv tänka sig vad det innebär i omfattning av en arbetsdag för dessa elever.

Alla dessa verkliga förhållanden som jag nu har beskrivit gör det oerhört viktigt att skolan anpassar hemuppgifternas kvantitet och kvalitet till elevernas reella villkor.

En annan fråga som vi har velat peka på är villkoren för trosfrihet i skolan. Nu behandlar utskottet den här frågan på ett sådant sätt att jag inte skall ta kammarens tid i anspråk för den. Jag vill ändå betona, att i undervisningen i religionskunskap är respekten för människans egenvärde och okränkbarhet oerhört viktig att hålla i minnet, inte minst i tider då antalet invandrarelever ökar i våra skolor.

Anf. 136 ELISABETH FLEETWOOD (m):

Herr talman! I utbildningsutskottets första betänkande under detta riksmöte finns en moderat reservation, nr 8, angående vertikalt organiserade skolenheter. Det har fallit på min lott att tala för denna reservation, och jag ber att redan nu få yrka bifall till densamma. Så till reservationens innehåll.

Jag har tidigare vid ett flertal tillfällen i denna kammare varit förespråkare för skolor med s. k. fullständig vertikalitet, vilket betyder att tolv årskurser går i samma skola och ofta i samma skolbyggnad. Jag tar mig friheten att ta kammarens intresse – hoppas jag – i anspråk ett par minuter för att beskriva denna skolform.

Vad kännetecknar en vertikal skola? En vertikal skola är en åldersintegrerad skolform, där man vid s. k. fullständig vertikalitet finner tolv årskurser, från den första i lågstadiet t. o. m. den tredje årskursen i gymnasiet i samma skola och skolbyggnad, med de stora, sociala integrations- och undervisningsfördelar som därmed kan vinnas.

För undvikande av misstag, som man tyvärr alltför ofta träffar på, vill jag erinra om att det inte handlar om att den enskilde eleven skall ha möjlighet att gå alla tolv åren i samma skola, utan det är fråga om att skapa förutsättningar för tolv årsklasser att samarbeta, att ge varandra kamratstöd, att göra positiva insatser för varandra, socialt och undervisningsmässigt och kanske framför allt för yngre och osäkrare kamrater.

Låt mig i ett par meningar konkretisera de fördelar med en vertikal skola som de upplevs av både föräldrar, lärare och elever.

Segregationen mellan olika åldrar minskar. Det blir naturligt att lära sig ta hänsyn till de yngre, till dem som är mindre och svagare, att fungera som förebild. Att visa förtroende gentemot yngre kamrater skapar ansvarskänsla och sammanhållning. Risker för den tyvärr alltför vanliga och allvarliga mobbningen minskar. De så ofta dokumenterade svårigheterna vid övergång till högre stadium underlättas. Kontakten med lärare som kan följa med ända upp i gymnasiet skapar kontinuitet och trygghet, och därför blir också studiemiljön bättre.

I den moderata reservationen framhålls det värde som det innebär ur

nationellt perspektiv att erfarenheter från vertikal skolorganisation kan bibehållas.

Avvecklingen av Högländsskolan i Stockholm och riksdagens avslående av att man skulle behålla gymnasiedelen i Samskolan i Göteborg medför att vi håller på att förlora möjligheten att ta till vara dessa erfarenheter. Det borde vara tvärtom. Det borde övervägas vilka åtgärder som kan vidtas för att underlätta såväl nybildande som bevarande av vertikala skolor. Bättre förutsättningar skulle skapas för större social förankring och trygghet i skolan.

Vid en skoldebatt i TV häromåret fick en kvinnlig elev i Högländsskolan följande fråga från en socialdemokratisk skolpolitiker och motståndare till den vertikala skolformen:

Om du nu går i en så bra skola, vad skulle du då vilja göra för att kunna hjälpa alla dina sämre lottade kamrater t. ex. i det av social oro drabbade Tensta?

Flickan blev inte svaret skyldig. Hon svarade direkt utan att tveka:

Jag skulle bygga en Högländsskola, en vertikal skola, också till de elever som bor i Tensta.

Herr talman! Vi moderater vill följa den flickans råd och skapa förutsättningar för fler totalvertikala skolor i vårt land.

I detta sammanhang skulle jag vilja komma in på det som Georg Andersson sade i sitt anförande om att den nya lärarutbildningen underlättar samverkan i årskurserna 1-9. Ja, det har Georg Andersson rätt i. Men det försvårar den vidare samverkan mellan årskurserna 1-9 och gymnasieklas- serna. Därtill vill jag understryka att jag för övrigt anser att det beslutet skapar sämre förutsättningar för att man skall få bra lärare i framtiden. Detta var en parentes.

Varför, Georg Andersson, är ni socialdemokrater så negativa till att bidra till att några totalvertikala skolor får möjlighet att verka i Sverige? Varför stryper ni steg för steg de skolor som är vertikala och som fortfarande finns kvar? Vi märker ju en klar handlingslinje från socialdemokratiskt håll.

Till sist vill jag ställa en fråga till folkpartiets företrädare Ylva Annerstedt. Varför har inte folkpartiet instämt i den moderata reservationen? Jag har uppfattat det som att våra två partier här i Stockholm verkligen står eniga i denna fråga. Kan det vara så att folkpartiet har en annan åsikt här i riksdagen än i Stockholms fullmäktige?

Anf. 137 GEORG ANDERSSON (s) replik:

Herr talman! Jag vill bara klart säga ifrån att utskottet icke är negativt till vertikala skolformer. Det har vi gett uttryck åt vid skilda tillfällen, även i detta betänkande. Det gäller också socialdemokraterna. Vi tycker att det är bra med vertikala skolor.

Med den nya lärarutbildningen underlättar vi vertikala skolenheter i årskurserna 1-9. Det är ett viktigt framsteg.

När det gäller gymnasieskolan har vi en kommunal skolplanering. Stockholms gymnasieskolsystem måste Elisabeth Flectwood diskutera i ett annat forum och inte här i riksdagen. Riksdagen kan inte besluta i dessa frågor.

Prot. 1985/86:32
20 november 1985

Grundskolefrågor
m. m.

Slutligen, herr talman, vill jag gottgöra en försummelse – jag vill yrka bifall till utskottets hemställan på alla punkter.

Anf. 138 YLVA ANNERSTEDT (fp) replik:

Herr talman! Till Elisabeth Fleetwood vill jag säga att vi ingalunda är negativa till vertikala skolformer, utan vi instämmer i utskottets positiva skrivning i betänkandet. Vi vill också peka på vår generösa inställning till att det skall finnas fristående skolor med statsbidrag.

Anf. 139 ELISABETH FLEETWOOD (m) replik:

Herr talman! Det är märkligt att höra Georg Andersson säga att han är så positivt inställd till vertikala skolor. Det är ju inte första gången som vi står här i kammaren och diskuterar de skolorna. År från år, från riksmöte till riksmöte, får vi färre vertikala skolor, men det är inte vi moderater som har bidragit till den minskningen. Det måste vara majoriteten! Och även om vi hade majoritet under några år ser man klara linjer i den socialdemokratiska skolpolitiken. Och nog finns det väl anledning att ibland snegla på vad partikamrater i kommunen gör. Vi har ju inte vattentäta skott mellan våra ideologier.

Så till Ylva Annerstedt: Jag hade varit glad om ni hade instämt i vår reservation. Det finns faktiskt här i Stockholm en motion som klart ansluter till de uppfattningar som vi moderater har och där man säger att t. ex. Högländsskolan på alla sätt uppfyller de krav som ställs för att erhålla statsbidrag, för att skolan skall kunna fortsätta som en totalt vertikal skola.

Anf. 140 YLVA ANNERSTEDT (fp) replik:

Herr talman! Vårt ställningstagande i utskottet hindrar inte på något sätt tillkomsten eller stödet av en vertikal skolenhet. Jag vill gärna citera vad som står i utskottsbetänkandet:

”Utskottet vill erinra om att riksdagen våren 1983 på förslag av utbildningsutskottet som sin mening gav regeringen till känna att i de fall kommun anser det vara av värde att anordna skolenhet som omfattar gymnasial utbildning av viss bredd samt ett eller flera grundskolestadier bör en sådan organisationsform inte utgöra hinder, när SÖ prövar ärende om gymnasieskolenhet.”

Det är alltså helt klart att vi stöder de vertikala skolenheterna. Detta betänkande är inget hinder däremot.

Återigen vill jag påminna om vår generösa inställning till fristående skolor, vilken dessutom ger möjlighet till statsbidrag för en sådan här skolorganisation.

Anf. 141 ELISABETH FLEETWOOD (m) replik:

Herr talman! Jag är glad för vad Ylva Annerstedt har sagt om folkpartiets inställning till vertikala skolor. Jag uppfattar det då praktiskt taget som ett olycksfall i arbetet att man inte är med på vår reservation.

Jag tar för givet att vi skall kunna arbeta vidare, i varje fall våra två partier, för att vi skall kunna behålla dessa skolor inom svensk skolorganisation.

Anf. 142 ALF SVENSSON (c):

Herr talman! I utskottets betänkande avhandlas en lång rad mycket intressanta motioner. Jag skall enbart beröra en liten del av det stora ämnesområde som utskottet har tagit ställning till.

Det kan inte betecknas som annat än oförsvarligt ur demokratisk synvinkel att svenskt skolväsen inte accepterar och ansluter sig till internationell konvention om föräldrarätt. Det är föräldrarna som skall ha rätt att bestämma i vilken religion eller filosofi deras barn skall uppfostras.

Ibland har man, i synnerhet från socialdemokratiskt håll, argumenterat mot s. k. friskolor med att påstå att dessa skapar något slags segregation. Det är inte ett sant argument. Det håller inte alls när det möter verkligheten. Om utskottets majoritet tog kontakt med förslagsvis Vasaskolan i Göteborg, för vilken svenska kyrkan är huvudman, skulle man av rektor Hugo Gustafsson kunna få klart besked om att eleverna, ca 200, kommer från ett genomsnitt av svenska folket. Det är icke alls så att det är enbart föräldrar med en uttalad kristen bekännelse som vill ha sina barn i den skolan. Det står faktiskt ca 500 barn i kö för att om möjligt få en plats i Vasaskolan i Göteborg, och kön skulle kunna vara mycket längre, men föräldrar anser det givetvis vara lönlöst att göra kön längre.

För några år sedan inspekterade eller besökte Göteborgs skoldirektör Olof Vennås Vasaskolan. Jag hörde när han rapporterade därifrån och betygade att föräldrar av alla kategorier vill ha sina barn i skolan och att de föräldrar som lyckats få plats för sina barn utgör ett genomsnitt av svensk befolkning.

Herr talman! Att neka statligt stöd till friskolor, som föräldrar hett och ivrigt eftertraktar åt sina barn, skapar naturligtvis risker för att det i vissa fall enbart blir bättre bemedlade familjer som kan ha sina barn i friskolor, detta trots att flera av de friskolor som jag känner till inte tar ut någon avgift och att de tjänstgörande lärarna arbetar med reducerad lön.

Herr talman! Det räcker inte att låta enbart pedagogik eller annorlunda upplagd verksamhet vara avgörande för statligt stöd till friskolor. Det bör verkligen också skolans etiska grund och målsättning få vara.

I flera motioner förs ett resonemang om etik och värderingar i den obligatoriska skolan. När vi i Sverige resonerar etik, är det tyvärr inte ovanligt att vad jag skulle vilja kalla omfattande förvillelse gör sig gällande. Man ordar – och det gör tydligen också utskottet – om pluralism som förevändning eller argument för att ett etiskt eller livsåskådningsmässigt vakuum skall råda. Men det är min absoluta uppfattning att vi för att acceptera mångfalden, pluralismen, måste hålla oss med gemensamma etiska värderingar.

Det påstås ofta, och det har skett också här i dag, att invandrargrupper skulle känna sig vilsna eller vid sidan om, ifall svensk skola skulle uttala stöd för kristen etik. Enligt min mening förhåller det sig i stället så, att svensk skola är i stort behov av att bli förankrad i en normativ etik, som ger alla ett absolut, ett lika och ett okränkbart värde och således garanterar respekt för individen oberoende av nationalitet, kultur, religion etc. Inte är det ur ett etiskt eller livsåskådningsmässigt vakuum som generositet mot och omtanke om invandrargrupper växer fram och hålls levande. Herr talman! Just många

Prot. 1985/86:32
20 november 1985

Grundskolefrågor
m. m.

invandrargrupper upplever dessutom svensk skola som alltför värdeneutral och etikfattig.

För något över en vecka sedan hörde jag i Sveriges Radio ett samtal i vilket förre vpk-ledaren C.-H. Hermansson deltog. På en fråga från programledaren svarade Hermansson: Moral, etik och normer – det mänskliga samhället kan inte existera utan dessa. Det är bara frågan om vilka.

Herr talman! Vi behöver ett överindividuellt normsystem, ett etiskt minimum har det ibland kallats, som håller oss samman. Det ligger en förödande inkonsekvens i, anser jag, att å ena sidan kritisera privategoistiska, kommersiella och dylika krafters utbredning och å andra sidan bereda marken för eller skapa vakuum åt dessa krafter genom att tränga undan kristen moral och etik som överindividuellt normsystem.

I norska tidningar har man under den senaste veckan kunnat läsa: Förmedlingen av värderingar skall nu stärkas i skolan och i barn- och ungdomsarbetet. Det har den norska regeringen deklarerat.

Att den norska skolan har en uttalad förankring i kristen etik och livssyn är väl inte obekant för någon, hoppas jag.

Herr talman! Jag erinrar mig av och till en artikelserie om etik och moral, som tidningen Vi publicerade för ett par år sedan. Som introduktion till serien skrev chefredaktören bl. a.: Moralfrågorna är de viktigaste vi har att ägna oss åt i denna tid, som privatpersoner, som samhällen och som värld. Det är moral, eller snarare omoral, som gör att miljoner barn svälter ihjäl varje år. Det är inte pengar som fattas, det är inte mat, och det är framför allt inte tekniskt kunnande. Allt sådant finns. Men den moraliska hållningen saknas.

Det är också moral det handlar om när Europas skogar angrips och dör, när marken försuras och vattnen förorenas. Det är inte teknisk kunskap som saknas då heller, inte heller pengar. Det är moralisk hållning uttryckt i politiskt handlande.

Vi behöver inte fler tekniska lösningar eller forskningsupptäckter. Vi behöver – totalt sett – inte mer pengar. Men vi behöver en moral, ett normsystem, en övergripande värdegemenskap att handla efter.

Just det! Vi behöver "en övergripande värdegemenskap att handla efter". Det är exakt detta vi i kds så ivrigt eftertraktar för svensk skola. Frågan är, som sagt, *vilken* övergripande värdegemenskap. Herr talman! För mig är det självklart att plädera för den kristna värdegemenskapen, av den enkla anledningen att jag inte vet någon mer positiv eller bättre.

Herr talman! Jag ber att få yrka bifall till reservationerna 9 och 11 och till motion 1984/85:1906 av Tore Nilsson.

Överläggningen var härmed avslutad.

Mom. 1 (tidigarelagd skolstart)

Först biträdde reservation 1 av Per Unckel m. fl. med 70 röster mot 42 för reservation 2 av Ylva Annerstedt och Lars Leijonborg. 193 ledamöter avstod från att rösta.

Härefter bifölls utskottets hemställan med 193 röster mot 73 för reservation 1 av Per Unckel m. fl. 38 ledamöter avstod från att rösta.

Mom. 4 (alternativkurser i tyska och franska)

Utskottets hemställan – som ställdes mot reservation 3 av Per Unckel m. fl.
– bifölls med acklamation.

Mom. 5 (nivågruppering)

Utskottets hemställan – som ställdes mot reservation 4 av Per Unckel m. fl.
– bifölls med acklamation.

Mom. 6 (undervisning och betyg i orienteringsämnena på grundskolans
högstadium)

Först biträdades reservation 5 av Per Unckel m. fl. – som ställdes mot
reservation 6 av Ylva Annerstedt och Lars Leijonborg – med acklamation.

Härefter bifölls utskottets hemställan med 187 röster mot 76 för reserva-
tion 5 av Per Unckel m. fl. 44 ledamöter avstod från att rösta.

Mom. 7 (skolkonferenser)

Utskottets hemställan – som ställdes mot reservation 7 av Ylva Annerstedt
och Lars Leijonborg – bifölls med acklamation.

Mom. 8 (vertikalt organiserade skolenheter)

Utskottets hemställan – som ställdes mot reservation 8 av Per Unckel m. fl.
– bifölls med acklamation.

Mom. 9 (statsbidrag till fristående skolor)

Först biträdades reservation 9 av Per Unckel m. fl. – som ställdes mot
reservation 10 av Ylva Annerstedt och Lars Leijonborg – med acklamation.

Härefter bifölls utskottets hemställan – som ställdes mot reservation 9 av
Per Unckel m. fl. – genom uppresning.

Mom. 10 (statsbidrag till fristående skola med finska som undervis-
ningsspråk)

Utskottets hemställan – som ställdes mot reservation 11 av Per Unckel
m. fl. – bifölls med acklamation.

Mom. 11 (pedagogiska frizoner)

Utskottets hemställan – som ställdes mot reservation 12 av Ylva Anner-
stedt och Lars Leijonborg – bifölls med acklamation.

Mom. 12 (komplettering av betyg)

Utskottets hemställan – som ställdes mot reservation 13 av Per Unckel
m. fl. – bifölls med acklamation.

Mom. 13 och 14 (vissa prioriteringar inom skolans verksamhet och översyn
av grundskolans läroplan)

Utskottets hemställan – som ställdes mot reservation 14 av Per Unckel
m. fl. – bifölls med acklamation.

Mom. 25 (djurdissektioner m. m.)

Utskottets hemställan bifölls med 246 röster mot 51 för reservation 15 av Larz Johansson och Marianne Andersson. 5 ledamöter avstod från att rösta.

Mom. 28 (etikundervisning)

Utskottets hemställan bifölls med 285 röster mot 10 för motion 1984/85:1906 av Tore Nilsson. 9 ledamöter avstod från att rösta.

Övriga moment

Utskottets hemställan bifölls.

23 § Gymnasieskolfrågor

Föredrogs utbildningsutskottets betänkande 1985/86:2 om vissa gymnasieskolfrågor m. m.

Anf. 143 BIRGITTA RYDLE (m):

Herr talman! I utbildningsutskottets betänkande 1985/86:2 behandlas en rad motioner från förra riksmötet, som samtliga gäller frågor rörande gymnasieskolan.

Utskottet har när det gäller det övervägande antalet av dessa motioner varit enigt i sin uppfattning om deras behandling. I två avseenden har dock vi moderater inte kunnat acceptera majoritetens ställningstaganden. Det gäller frågorna om skolans fredsundervisning och om inrättandet av särskilda matematik- och språkgymnasier.

Innan jag går in på dessa frågor vill jag dock, herr talman, uppehålla mig en stund kring frågan om religionskunskapens ställning på de tvååriga gymnasielinjerna, främst då vårdlinjen.

Jag skall inte i detalj uppehålla mig vid vad utskottet skriver om religionskunskapens betydelse för elevernas möjligheter till goda kunskaper i de livsåskådningsfrågor, som är så viktiga vid vården av sjuka och döende människor, utan nöja mig med att anföra att vi moderater finner det mycket glädjande att utskottet har kunnat ena sig kring ett tillkännagivande till regeringen på denna punkt.

Efter detta, herr talman, över till reservation nr 1, som rör skolans fredsundervisning.

Vi moderater kan konstatera att utskottet i sin skrivning denna gång har varit berett att i betydande omfattning gå våra synpunkter till mötes. Utskottet betonar bl. a. att liksom all annan undervisning i skolan måste fredsundervisningen vara inriktad på kunskapsuppbyggnad och präglas av objektivitet och saklighet. Utskottet säger vidare, att frågor om frihet och självständighet jämväl har en självklar plats i undervisningen.

Det är bra, men det är inte tillräckligt enligt vår uppfattning – framför allt då utskottet därvid också hänvisar till ett av SÖ utgivet servicematerial kallat Fredsundervisning med underrubrikerna Fred, Frihet, Utveckling, Mänskliga rättigheter. Materialet, som i en del avseenden har vissa förtjänster, missar nämligen fullständigt frihetens roll och betydelse för en varaktig fred.

Frågan om frihet, säger skolöverstyrelsens material, gäller vår demokrati och vårt nationella oberoende, de olika delarna av vår säkerhetspolitik och principerna för denna.

Så inskränkt, herr talman, får givetvis inte frihetsbegreppet hanteras. Också andra nationers möjligheter att uppnå demokrati och nationellt oberoende förutsätter frihet. Frihet är därvidlag inte en faktor som kan jämföras med fred, utveckling och mänskliga rättigheter, så som SÖ-materialet gör, utan är den överordnade förutsättningen för att fred skall råda i världen och för att respekten för de mänskliga rättigheterna skall kunna upprätthållas.

Detta, herr talman, bör riksdagen ge regeringen till känna.

När det gäller elevers möjligheter att inom gymnasieskolans ram kunna specialisera sig inom andra intresseområden än idrott och estetiska ämnen, t. ex. moderna språk och matematik, hänvisar utskottsmajoriteten till sin skrivning i utskottets betänkande 1983/84:29 och avslår yrkandet i motion 1984/85:2528. För att ytterligare belysa i vilken argumentnöd utskottsmajoriteten befinner sig vill jag peka på att man framhåller, att redan valet av studieväg i gymnasieskolan är ett val som är betingat av personligt intresse eller personlig fallenhet. Detta faktum ser vi moderater som en sådan självklarhet, att det knappast kan användas som skäl för avslag på motionsyrkandet. Inte heller det faktum, som utskottsmajoriteten anför, att elever på naturvetenskaplig och teknisk linje läser mer matematik eller att elever på humanistisk linje läser flera språk än elever på andra linjer utgör något hållbart argument mot motionens syften. De som hävdar detta har inte förstått motionens innebörd. De fem teoretiska 3- och 4-åriga studievägarna är allmänna utbildningslinjer där kunskapsinnehållet i gemensamma ämnen som språk, matematik, svenska, historia m. fl. i stort sett är detsamma, även om timtalet varierar. De lämnar alltså inte det utrymme för specialisering och ytterligare kunskapsinhämtande som motionen avser.

Jag måste i det sammanhanget ställa några frågor till representanterna för utskottsmajoriteten: Varför, Ylva Annerstedt, reserverade sig folkpartiet till förmån för motionens syften, när ärendet behandlades i riksdagen förra gången? Vad är det som gör att folkpartiet nu inte reserverar sig utan stöder avslagsyrkandet? Vad är det som gör att folkpartiet nu inte finner skäl att för riksdagen göra något särskilt uttalande med anledning av motionerna? Det är ju det ni säger i ert särskilda yttrande.

Till övriga företrädare för utskottsmajoriteten: Förklara för alla elever med andra specialintressen än idrott och estetiska ämnen varför teoretiska specialintressen är mindre värda att odla inom gymnasieskolans ram! Har vi i Sverige råd att inte ta till vara dessa? Är det viktigare med elitidrottsutövare och konstnärer än med skickliga matematiker, språkmänniskor och forskare?

Herr talman! Jag yrkar med det anförda bifall till reservationerna 1 och 2 till utbildningsutskottets betänkande 1985/86:2.

Anf. 144 YLVA ANNERSTEDT (fp):

Herr talman! En stor del av de motioner som behandlas i detta betänkande rör frågor om livsåskådning och religion i vårdutbildningarna. Man framhåll-

ler med rätta att beredskapen hos vårdpersonal ibland kan vara bristfällig när det gäller att ta hand om patienter som är gamla eller svårt sjuka och för vilka livsåskådningsfrågor är mer näraliggande än hos andra. Utskottet har därför behandlat detta ämnesområde utförligt, och jag vill uttala min tillfredsställelse med den enighet man kommit fram till om slutsatsen att det är angeläget att livsåskådningsfrågor i undervisningen bör behandlas när man sedan bereder ÖGY:s förslag.

När det gäller fredsundervisningen har vi en något annan uppfattning än moderaterna om det kommentarmaterial som skolöverstyrelsen har utgivit. Vi ansluter oss till den skrivning som finns i utskottsbetänkandet. Det material som åsyftas är, anser vi, ett omfattande, allsidigt och opartiskt material, som väl fyller sin funktion i fredsundervisningen i grundskolan.

För folkpartiet är det viktigt att alla elever ges en likvärdig utbildning, och det har vi debatterat tidigare i dag. Elever med olika begåvningsprofil måste därför stödjas på skilda sätt. Ingen elev får understimuleras eller "halka efter" på grund av bristande hjälp och stöd. Det finns i dag inom gymnasieskolan möjligheter till särskilda insatser för svaga eller omotiverade elever. Men även teoretiskt begåvade elever eller elever med annan specialtalang har rätt till och behöver uppmuntran och stimulans för att kunna utvecklas.

För elitidrottande ungdomar finns i dag en sådan möjlighet. Det finns också försöksverksamhet med estetiskt inriktade gymnasielinjer och försöksverksamhet med kombination av specialidrott och studier vid hemortens gymnasieskola. Enligt folkpartiets mening är det angeläget och rimligt att också andra talanger än idrott och estetiska områden ges möjlighet att utvecklas i sådan försöksverksamhet. Elever som har speciella förutsättningar för t. ex. musik, sång, matematik, fysik, språk eller teckning bör på motsvarande sätt få möjlighet att utveckla dessa.

Vi menar att modellen med utbyte av fem veckotimmar passar de ungdomar bättre som har speciella intressen eller talanger men som ändå inte vill inrikta hela sin studietid på det aktuella området. Vi har tidigare reserverat oss till förmån för dessa krav och vill i ett särskilt yttrande fästa uppmärksamheten på detta. Anledningen till att vi inte oreserverat ställer upp på moderatreservationen är naturligtvis att den i flera frågor går så mycket längre än de krav som folkpartiet har ställt.

Vi har också i reservation nr 3 tillsammans med centerpartiet velat stödja kravet på att vissa gymnasieskolor skall kunna ges en särskild profil med inriktning på språkundervisning. Det bör vara av utomordentligt stor betydelse för svensk utveckling inom näringsliv, export och kultur att kunna göra speciella utbildningsinsatser för utomeuropeiska språk, när nya länder blir aktuella för handels- och kulturutbyte. Att de här skolorna får hela riket som upptagningsområde anser jag också vara ett viktigt krav i sammanhanget.

Herr talman! Sist vill jag yrka bifall till reservation 3 och i övrigt till utskottets hemställan.

Anf. 145 LARZ JOHANSSON (c):

Herr talman! Också jag skall börja med att något kommentera det stora antalet motioner som tar upp ämnet religionskunskap inom vårdutbildningarna, även om utskottet är enigt i den frågan.

Utskottet har givit en mycket utförlig beskrivning av hur dessa frågor har hanterats under de senaste åren. Bl. a. hänvisar utskottet till en regeringsskrivelse från 1982/83 om vård i livets slutskede och till en del andra ställningstaganden som riksdagen har gjort. Det tycker vi är bra – det är viktigt att man poängterar betydelsen av dessa frågor.

I samband med översynen av de yrkesinriktade utbildningarna – och dit hör sannerligen vårdutbildningen – finns det nu en möjlighet att också se över denna fråga ytterligare, något som utskottet också framhåller. Det tycker vi är välmotiverat, och det finns all anledning att fortsättningsvis följa den här frågan med stor uppmärksamhet.

Jag skall nu gå över till centerreservationen om "språkgymnasier". Den ansluter sig till en centermotion av Sture Korpås.

Det är inte första gången vi aktualiserar den här frågan heller. Det gjorde vi redan i en partimotion 1982/83, där vi föreslog att även icke västeuropeiska språk skulle bli möjliga att läsa i gymnasieskolan som C-språk. Vi pekade då särskilt på japanska och arabiska. Vid det tillfället avslogs motionen, men vi kunde konstatera att i budgetpropositionen 1984 utökades möjligheterna när det gäller C-språk till att också omfatta andra, icke västeuropeiska, språk. Därmed blev våra önskemål tillgodosedda.

Nu kan man naturligtvis säga att i det betänkande som utskottsmajoriteten har ställt sig bakom tillgodoses också de synpunkter som Sture Korpås har fört fram i sin motion. Utskottet delar till fullo alla de uppfattningar som där har kommit till uttryck. Det enda som fattas är ett bifall. Därför tyckte vi att det fanns skäl att avge en reservation. När vi är så överens borde motionen kunna bifallas. Det som därutöver fattas är att riksdagen säger att man är beredd att ta initiativ i denna fråga för att komma ett stycke närmare en lösning.

Vi är ju ganska vana vid detta sätt att hantera frågor, och som centerpartister är vi fulla av förtröstan också i denna fråga. Vi vet att efter en tid blir det ändå som vi föreslår. Mot den bakgrunden nöjer jag mig med att yrka bifall till reservation 3 och därutöver ställa mig bakom utskottets betänkande.

Jag fick indirekt en fråga av Birgitta Rydle, hur vi som ingår i utskottsmajoriteten kan se så olika på frågan om språkgymnasier. Jag tycker att skillnaderna mellan sådana specialintressen som å ena sidan idrott och å andra sidan språk och matematik ganska utförligt har redovisats i betänkandet. Den fråga som ställdes var om ämnen som språk och matematik var mindre viktiga än specialidrott. Naturligtvis är de inte det, och det har vi sagt många gånger tidigare. Men den stora skillnaden är att det inte finns några idrottslinjer i gymnasieskolan att välja på. Därför har dessa jämkade timplaner kommit till för att ungdomar med idrottsintresse på en viss nivå skall ha en möjlighet att vid sidan av sitt idrottsutövande kunna fullfölja sina gymnasiestudier. Andra specialintressen, som exempelvis matematik och språk, har ett antal valmöjligheter i gymnasieskolan utan att man behöver

åstadkomma dessa särskilda arrangemang.

Birgitta Rydle och moderaterna envisas i sin reservation med att upprepa parallellen med specialidrott. Om den parallellen skall vara fullständig, måste uppenbarligen reservanterna mena att man exempelvis kan välja tvåårig social linje i gymnasieskolan och därutöver få en jämkad timplan och fem timmar i veckan t. ex. läsa språk eller matematik.

Om det är så man skall uppfatta reservationen, och det måste man göra om man läser ordagrant vad som står där, inställer sig ett antal frågor: Hur ser exempelvis elevgrupperingarna ut i en sådan gymnasieskola? Vad kostar det att göra de här arrangemangen, Birgitta Rydle? Hur stora gymnasieskolor krävs det för att man skall kunna få den här valfriheten på alla gymnasieskolans linjer?

Det finns alltså en hel lång rad med frågor som moderaterna har lämnat obesvarade. Men man fortsätter att framhärda i parallellen med idrottsgymnasier, och det är faktiskt en något förenklad argumentation.

Anf. 146 BIRGITTA RYDLE (m) replik:

Herr talman! Vad vi kräver i vår motion är ju att det skall tillskapas utökade möjligheter för de elever som har specialintressen även i andra ämnen än gymnastik och estetiska ämnen att få ägna sig åt dem i högre grad i gymnasieskolan.

När det gäller den praktiska utformningen kring det hela tycker jag att Larz Johansson skall åka ut till Danderyd, därför att man vid Danderyds gymnasium nu har fått SÖ:s medgivande att inrätta en speciallinje för dem som är särskilt intresserade av matematik. Där kan Larz Johansson direkt få uppgifter om hur det går till.

Anf. 147 LARZ JOHANSSON (c) replik:

Herr talman! Jag inser det lönlösa i att försöka föra den här debatten med Birgitta Rydle, när hon inte ens har kännedom om att den försöksverksamhet som man avser att bedriva i Danderyd skall ske helt och hållet inom gällande timplansram. Det har icke ett spår att göra med en parallell till idrottsgymnasiet.

Anf. 148 MARITA BENGTTSSON (s):

Herr talman! I det aktuella betänkandet behandlas ett antal motioner som berör gymnasieskolan och som väckts under den allmänna motionstiden under riksmötet 1984/85. Jag kommer i mitt anförande att huvudsakligen kommentera reservationerna.

Skolans fredsundervisning, som behandlas i reservation nr 1, har blivit särskilt uppmärksammas och debatterad, med anledning av ett servicematerial som SÖ givit ut. Det finns med anledning av reservationen behov av att påpeka vad SÖ skriver i sitt förord till skriften:

"Föreliggande servicematerial har karaktären av kommentarmaterial i så måtto att det ansluter sig till skolans läroplaner. I likhet med gängse kommentarmaterial innehåller det inga föreskrifter. --- Häftet gör inte anspråk på att komma med några uttömmande svar än mindre med några slutgiltiga besked. Däremot vill det stimulera till debatt och fortsatt

reflekterande som motverkar ett förenklat svartvitt tänkande när det gäller internationella problem och hur de skall behandlas i undervisningen.”

Både Lgr 80 och Lgy betonar vikten av att internationella frågor tas upp i undervisningen. Läroplanerna utgår självklart från att undervisningen skall vara saklig och att den skall redovisa värderingar.

Utskottet har i tidigare betänkanden behandlat fredsundervisningen i skolan och där tagit upp vikten av att eleverna får kunskaper som kan öka engagemanget för fred och internationell förståelse. Fredsundervisningen skall också ske i sådana former att kunskaper om fredens förutsättningar och om krigs orsaker förbättras.

Det framgår också av läroplanen att i fredsundervisningen skall ingå information om svensk säkerhets- och försvarspolitik. I huvudmomentet Aktuella samhällsfrågor ges eleverna möjlighet att tränga djupare in i problemområden som de själva upplever som speciellt intressanta. Här nämns bl. a. att totalförsvaret kan få en ytterligare fördjupning.

Uppfattningen att frågor om frihet och självständighet skall ha en självklar plats i fredsundervisningen delas av utskottet.

Herr talman! Flera undersökningar visar att barn och ungdomar känner en stark oro inför framtiden. Inte minst gäller detta upprustningen och risken för ett kärnvapenkrig. Fredsundervisningen handlar om den allra viktigaste av våra framtidsfrågor, nämligen den om vår överlevnad.

Ute i skolorna bedrivs glädjande nog ett omfattande arbete i fredsfrågor. Läroplanens föreskrifter och skolöverstyrelsens servicematerial ger stöd för en bra och engagerad fredsundervisning. Att helheten blir saklig och allsidig är ett ansvar för såväl lärare som skolläda och skolstyrelse.

Reservation 2 gäller språkgymnasier m. m., och även den frågan har behandlats i ett tidigare betänkande.

Individuella timplanejämkningar, som det här är fråga om, förekommer i dag i specialidrott och i estetiska ämnen. De ger möjlighet för vissa skolor att erbjuda eleverna en jämkad timplan med högst fem veckotimmar per årskurs. Vissa restriktioner i valen kan dock vara nödvändiga, bl. a. för att förhindra att elever väljer bort ämnen som krävs för allmän eller särskild behörighet.

I behandlingen av propositionen om en gymnasieskola i utveckling hade utbildningsutskottet att ta ställning till en utökad försöksverksamhet med timplanejämkningar för bl. a. språk och matematik. Utskottsmajoriteten menade då att en elevs specialintresse, förutom idrott eller ett estetiskt ämne, väl kan tillmötesgå utan särskild jämkning av timplanen. Möjligheter för eleverna att utvecklas utifrån sina anlag och speciella förutsättningar kan ges genom det varierande utbud av studievägar som redan finns i gymnasieskolan.

Den språkantresserade eleven har exempelvis på den humanistiska linjen större möjlighet till språkstudier än på andra linjer. Likaså får den matematikintresserade eleven som väljer en naturvetenskaplig eller 4-årig teknisk linje mycket mera matematik än de som väljer en annan linje.

Jag vill också erinra om de möjligheter till fördjupning som temastudier och specialarbete erbjuder. Temastudier innebär ju att en del av undervisningen i olika ämnen sammanförs till längre arbetspass, vars innehåll man på

den enskilda skolan kan fatta beslut om.

I motion 1984/85:1899 behandlas möjligheten att få kunskaper i andra språk än de västeuropeiska. Utskottet delar helt motionärens uppfattning om vikten av att kunna erbjuda sådan undervisning, inte minst med tanke på våra viktiga kulturella och kommersiella förbindelser med länder också utanför Europa. På humanistisk linje finns det – precis som Larz Johansson sade i sitt anförande – redan i dag möjligheter att studera sådant språk. Det är närmast de praktiska problemen som starkt begränsar dessa möjligheter.

Större orter borde ha möjlighet att med hjälp av lärarkrafter inom högskolan bredda utbudet i den riktning som motionären önskar, och det bör ankomma på utbildningshuvudmannen att ta de initiativ som behövs i detta sammanhang.

Herr talman! Med det anförda ber jag att få yrka bifall till utskottets hemställan på samtliga punkter, vilket också innebär avslag på reservationerna 1, 2 och 3.

Anf. 149 BIRGITTA RYDLE (m):

Herr talman! Jag vill bara säga några ord när det gäller fredsundervisningen. Utskottsmajoriteten har faktiskt missat hela poängen med vad vi vill ha sagt i vår motion, som vi gärna hade sett att utskottet hade tillstyrkt. Jag antar att man har missat denna poäng därför att man är missledd av SÖ:s material.

Vad vi verkligen vill understryka är frihetens betydelse för en varaktig fred. Frihet är en fråga som inte kan jämföras med fred, utveckling och de mänskliga rättigheterna så som görs i SÖ-materialet, utan frihet är den överordnade förutsättningen för att fred skall råda i världen och för att respekten för de mänskliga rättigheterna skall kunna upprätthållas.

Herr talman! Vi är faktiskt inte ensamma om att tycka så. Jag skulle vilja råda framför allt utskottets ledamöter att ta del av vad som finns att läsa i det nummer av Skolledaren som kom oss till handa häromdagen. Där finns en hel sida med kommentarmaterial av Carl-Eric Johansson, som är svensklärare vid Lundellska skolan i Uppsala. Han har många sanningar att säga om det material som skolöverstyrelsen har gett ut. Jag rekommenderar utskottets ledamöter att läsa det.

Anf. 150 MARITA BENGTTSSON (s):

Herr talman! Jag har läst materialet och tycker att det är alldeles utmärkt. Men det står knappast i överensstämmelse med tankarna i läroplansbeslutet att riksdagen skall ge detaljerade anvisningar om undervisningens innehåll. Läroplanen och SÖ:s kommentarmaterial ger bra förutsättningar för fredsundervisningen i våra skolor. Det är sedan upp till lärare, skolledning och skolstyrelse att se till att helheten blir saklig och allsidig.

Överläggningen var härmed avslutad.

Mom. 4 (skolans fredsundervisning)

Utskottets hemställan bifölls med 241 röster mot 63 för reservation 1 av Per Unckel m. fl. 2 ledamöter avstod från att rösta.

Mom. 8 (matematik- och språkgymnasier)

Först biträdde reservation 3 av Ylva Annerstedt m. fl. – som ställdes mot reservation 2 av Per Unckel m. fl. – med acklamation.

Härefter bifölls utskottets hemställan med 161 röster mot 81 för reservation 3 av Ylva Annerstedt m. fl. 59 ledamöter avstod från att rösta.

Övriga moment

Utskottets hemställan bifölls.

Prot. 1985/86:32
20 november 1985

Högskolefrågor

24 § Högskolefrågor

Föredrogs utbildningsutskottets betänkande 1985/86:3 om vissa högskolefrågor.

Anf. 151 BIRGER HAGÅRD (m):

Herr talman! I utbildningsutskottets betänkande nr 3 tas upp till behandling ett antal högskolefrågor som har aktualiserats motionsvägen. De berör en rad skilda ämnen. Utskottet redovisar emellertid riksdagens principiella inställning, och det finns anledning att erinra om den.

Det är en upprepning av vad som har sagts vid riksmötena 1982/83 och 1984/85. Enligt vad som då framkom finns det tre olika nivåer.

Den första nivån är den som riksdagen har att fatta beslut om. Där ger riksdagen regeringen bemyndigande att inrätta allmänna utbildningslinjer och påbyggnadslinjer till dem. Riksdagen ger riktlinjer för själva utbildningen när linjerna inrättas. Det är också riksdagen som ger riktlinjer om när ändringar införs och när linjer upphör.

Den andra nivån gäller UHÄ, som har att fastställa de mera detaljerade planerna.

Den tredje nivån gäller det lokala planet, där linjenämnderna har att fastställa lokala planer och kursplaner.

Mot denna bakgrund, herr talman, är det uppenbart att utskottet inte har velat bifalla en rad av de motionsyrkanden som finns här. Riksdagen ger sig alltså inte in på detaljfrågorna.

Jag vill, herr talman, beröra två aktuella principiella frågor som är upptagna i reservationerna. Den första gäller en fri och ospärrad sektor inom det filosofiska fakultetsområdet. Det är en centermotion av Ulla Tillander och Olof Johansson som har aktualiserat denna reservation. Det synsätt som motionärerna har ligger helt i linje med det som vi inom moderata samlingspartiet har förfäktat under lång tid. Vi har länge efterlyst en fri och ospärrad sektor på det filosofiska området, och vi har länge ifrågasatt linjernas roll – vi liksom också det stora flertalet av alla dem som är verksamma inom högskole- och universitetsområdet. Därför har det varit lätt för oss att i en reservation yrka bifall till motionen.

I reservationen erinras om de möjligheter som redan nu finns till en förenklad antagning vad gäller de enstaka kurserna. Vår slutsats blir att man skall låta varje högskola och universitet ta ett direkt ansvar för utbildningen inom de filosofiska fakultetsområdena. Detta förutsätter också ett nytt

anslagssystem liksom också ett antagningssystem som formellt bör utformas så att det gynnar en fri och ospärrad sektor.

Det förvånar en aning att det finns en särskild center- och folkpartireservation. Folkpartister och centerpartister är uppenbarligen inte beredda att biträda centermotionen. De talar allmänt om att de vill ha en större flexibilitet. Friare tillträde till utbildningen på det filosofiska området bör övervägas. Detta vill man ge regeringen till känna.

Det finns anledning, herr talman, att efterlysa en klarare markering från centersidan och från folkpartisidan för en ändring av de nuvarande avarterna som vi har på det filosofiska utbildningsområdet.

Den andra principiella fråga som berörs gäller en mellanexamen. När den första forskningspolitiska propositionen lades på riksdagens bord 1978/79 av den dåvarande folkpartiregeringen fanns det i utbildningsutskottet en gemensam center- och moderatreservation till förmån för en centermotion om införande av en särskild mellanexamen eller åtminstone en utredning om problemet. 1982/83 motionerade moderata samlingspartiet om just införande av en mellanexamen som skulle utgöra en särskild examen och inte bara vara en etapp i forskarutbildningen. Denna linje har vi konsekvent fullföljt. Vi har föreslagit att en ny mellanexamen skulle kunna benämnas licentiatexamen.

Men, invänder man, vi har ju i dag möjlighet att avlägga licentiatexamen. Vi har det på det tekniska området, på det teologiska området och på det filosofiska området. Först kom den naturvetenskapligt-matematiska fil.lic.-examen. Vi har nu 1985 också fått möjlighet att avlägga fil. lic.-examen på det humanistiska området. En motsvarande examen inrättades dessförinnan på det samhällsvetenskapliga området.

Herr talman! Gemensamt för alla dessa examina är emellertid att de är etappexamina. Det står i högskoleförordningens 8 kap. 7 a §:

”Forskarutbildning skall om det är ändamålsenligt och möjligt anordnas så, att utbildningen kan gås igenom i etapper.”

I de föreskrifter som utfärdats för de olika licentiatexamina finns det klart och tydligt understruket, i enlighet med högskoleförordningen, att det är fråga om etappexamina och ingenting annat.

Enligt vårt förmenande, och enligt den ståndpunkt vi hela tiden har hävdats, är detta inte tillräckligt. Det behövs en mellanexamen mellan den akademiska grundutbildningen och doktorsexamen, en mellanexamen som är helt fristående – en avslutad utbildning, som inte enbart är inriktad på en universitets- eller forskarkarriär. Det finns ett klart behov av denna mellanexamen bland ingenjörer, tekniker, administratörer och lärare på gymnasienivå.

Sedan är det en helt annan sak, att om man är skicklig utformar man naturligtvis en sådan licentiatexamen som både kan utgöra en etapp i forskarutbildningen och vara just en fristående examen. Detta bör kunna ske utan alltför stora åthävor.

Mot denna bakgrund, herr talman, yrkar jag bifall till reservationerna 1 och 3.

Anf. 152 LARS LEIJONBORG (fp):

Herr talman! Den viktigaste stridsfrågan i detta betänkande rör den fria sektorn, dvs. frågan om det i högskolan skall finnas några linjer och kurser som man har rätt att studera på om man uppfyller de allmänna behörighetsvillkoren.

Den här debatten har pågått i tio år. 1975 avskaffades den fria sektorn första gången, och argumenten har under denna tid i stort sett varit desamma. Det som har gjort att debatten ändå tillförts ett visst spänningsmoment har varit att centerpartiet under de här tio åren ändrat ståndpunkt fyra gånger.

Jag vill ändå diskutera de argument som förekommit i debatten. Om inte annat kan jag ju som ny här i kammaren få anlägga en del synpunkter på dem.

I förstone kan det förefalla vara en mycket omvälvande och långtgående princip att alla som skulle vilja skulle ha rätt till en plats i högskolan. Ur den centrala planeringsmyndighetens perspektiv är det också en mycket vederstygglig princip. I sin anslagsframställan skriver universitets- och högskoleämbetet att det system som fanns mellan 1977 och 1979 var ett osannolikt generöst system, som mycket kraftigt skulle öka kostnaderna för högskolan.

Jag tror att farhågorna för en mycket dramatisk ökning av tillströmningen till högskolorna, om man införde en fri sektor, är överdrivna. När systemet prövades 1977–1979 behövdes inte så väldiga tillskott. Även om antalet studenter som kommer in tack vare en fri sektor skulle bli relativt stort, rör det sig om ganska billiga utbildningar.

Vi har också andra spärar i systemet. Arbetsmarknadsutsikterna är en sådan spär, de studiesociala förutsättningarna i en tid då studiemedlens värde gröps ur alltmer är tyvärr också en spär. Om studierna på en ospärrad linje i några fall kan vara ett alternativ till arbetslöshet innebär de inte ur samhällsekonomisk synpunkt någon ökad belastning.

För dem som administrerar utbildningssystemet på högskolan kan ett system med fritt tillträde naturligtvis innebära att man ibland, när tillströmningen någon gång blir oväntat stor, måste improvisera fram lösningar. Men med tanke på att de ämnen som det gäller sällan kräver laboratorieutrustningar eller andra speciallokaler, tror jag inte heller att det problemet behöver bli särskilt stort.

Vi har från folkpartiets sida varit beredda att ta de något ökade kostnaderna och riskerna att det någon gång uppstår administrativa problem därför att vi anser att det systemet har så stora både principiella och praktiska fördelar.

Först och främst är det viktigt att individernas egna preferenser skall väga tungt när utbildningssystemet, linjerna och kurserna dimensioneras. Det är som sagt en överdrift att säga att det system som fanns 1977–1979 var osannolikt generöst, men säg gärna att vi tycker att man skall vara generös mot den individ som vill studera och finner att hans eller hennes önskemål inte råkar stämma med de planeringsramar som myndigheterna i sin allvishet har fastställt. Att en person vill fördjupa sina kunskaper inom ett visst område är för oss i sig ett skäl att försöka göra det möjligt. I vissa fall, t. ex. när det gäller dyra utbildningar, är det inte alltid möjligt. Men det skulle vara möjligt i fler fall än i dag utan att det gav upphov till några orimliga

ekonomiska konsekvenser.

Det talas ibland om att en fri sektor skulle ge ökade risker för att människor utbildas för arbetslöshet. Enligt min mening bygger det resonemanget på en överdriven tillit till de centrala planeringsinstansernas förmåga att se in i framtiden. Resonemanget antyder ju att de som fått plats på en spärrad utbildning på något sätt var garanterade anställningar direkt efter utbildningens slut, men tyvärr vet vi att det inte alls är så. Sannolikt går i dag tusentals studenter på spärrade utbildningar utan att de för den skull kommer att kunna få någon anställning omedelbart efter utbildningens slut. Det är tvärtom mycket som tyder på att studenterna själva är väl så sensibla och flexibla framtidsbedömare som experterna på UHÄ. Så snart arbetsmarknadsutsikterna för studerande på en linje mörknar, märks en minskad tillströmning av sökande. Tandläkarutbildningen är för närvarande ett exempel.

Det andra argumentet för en fri sektor, förutom respekten för individernas egna preferenser, är att byråkratin kring antagningen skulle kunna minskas. På flera linjer och kurser leder i dag en fem månader lång och komplicerad antagningsprocess fram till att alla sökande får plats. Om man kunde frigöra resurser från antagningssystemet genom att minska byråkratin, skulle dessa resurser i stället kunna tillföras utbildningen. För studenterna vore det mycket värt om de slapp det krångel, de blanketter och det väntande i telefonköer osv. som det nuvarande antagningssystemet för med sig.

Som de centerpartister vilka i riksdagen har väckt en motion i denna fråga så riktigt påpekar skulle problemen i de flesta fall sannolikt bli mycket små, eftersom det för närvarande är svårt att fylla flera av de utbildningar som skulle ligga i en fri sektor.

Jag skall villigt medge att frågan om en fri sektor också har en teknisk dimension, som är komplicerad. Jag är för min del inte säker på att just det system och den storlek som man valde 1977 skulle vara den bästa modellen i dag. Av det skälet skulle det vara oerhört värdefullt om den översyn av dimensionerings- och planeringssystemet som nu skall komma till stånd kunde få utgå från att det finns en politisk vilja att återinföra ett fritt eller, som vi säger i folkparti- och centerreservationer, "friare" tillträde.

Att avbyråkratisera högskolan och erkänna att kunskapsinhämtande har ett värde i sig och inte bara som en yrkesförberedelse vore en viktig förbättring av högskolan. Därför är det glädjande att tanken att systemet bör förändras mot ett friare tillträde inom delar av högskolan vinner fler anhängare. Det är positivt att centerpartiet nu närmar sig den ståndpunkt som man intog i en motion 1975 och i ett riksdagsbeslut 1977 och att man fjärrar sig från den ståndpunkt som man intog i riksdagsbeslut 1975 och 1978.

I samband med bytet på utbildningsministerposten sade statsministern vid presskonferensen att han hade en känsla av att det fanns ett utrymme för att avbyråkratisera högskolan. Jag hoppas verkligen att vi i bred politisk enighet skall kunna genomföra sådana reformer under de närmaste åren. Att öppna vissa linjer och kurser för ett fritt tillträde skulle vara en mycket bra början på en sådan ny väg i den socialdemokratiska politiken.

Jag hoppas alltså att vi så småningom, även om det inte blir i dag eller i

morgon, i bred politisk enighet skall kunna genomföra den reform som ett friare tillträde skulle innebära.

Med detta vill jag yrka bifall till reservation 2 till utbildningsutskottets betänkande.

Anf. 153 PÅR GRANSTEDT (c):

Herr talman! I detta betänkande har sammanförts ett antal viktiga frågor som aktualiserades i motioner under den allmänna motionstiden och som behandlas först nu. I många motioner behandlas detaljer i högskolornas verksamhet vilka är av den art att vi med den nu gällande beslutsordningen inte haft möjlighet att gå in närmare på dem i utskottsbehandlingen, eftersom de enskilda högskoleenheterna i sådana frågor har självbestämmanderätt.

Ett viktigt område som utskottet däremot kommenterar närmare är jämställdhetsfrågorna, som har tagits upp bl. a. i en centermotion. Utskottet redovisar att UHÅ arbetat med ett jämställdhetsprogram och att man nu aviserat en utvärdering av detta. Utskottet understryker också vikten av att jämställdhetsfrågorna drivs vidare på ett kraftfullt sätt.

En annan viktig fråga som också har aktualiserats genom en centermotion är den som har debatterats mest hittills i kväll, nämligen frågan om en fri, ospärrad sektor. Utskottet anser sig inte vara berett att ta hela det radikala grepp som motionärerna tänker sig. Man måste nämligen överväga vilka ekonomiska och/eller kvalitetsmässiga konsekvenser det skulle få om man införde en helt fri, ospärrad sektor. Men självfallet är det viktigt att avbyråkratisera högskolan och minska det krångel som ibland blir en följd av det linjesystem vi har.

I Lars Leijonborgs anförande kunde vi höra historiens vingslag när han gjorde en analys av centerns ståndpunkter. Jag vill gärna understryka att det är ganska rimligt att man efter att det linjesystemet har tillämpats under ett årtionde, som det här rör sig om, gör en utvärdering och att man sedan försöker ta vara på det som är bra i systemet och göra sig kvitt de nackdelar som det har skapat. I centerns kommittémotion om högskolefrågor i våras tog vi därför upp förslaget om en utvärdering av linjesystemet och framhöll att denna utvärdering borde leda fram till ett smidigare och mera flexibelt system, i vilket linjerna fanns kvar men vilket gavs en mera studierådgivande roll på flera områden. I detta system skulle studenterna få betydligt större möjligheter att själva utforma sin studiegång i högskolan. Jag tror att en sådan förändring är en naturlig följd av de erfarenheter vi har fått av hur linjesystemet har fungerat, nämligen att det många gånger har blivit alltför stelbent och byråkratiskt. Som vi ser det är det naturligt och logiskt att försöka komma fram till någonting som är mindre stelbent och mindre byråkratiskt, utan att därmed göra rent hus med de möjligheter till stöd och vägledning som ett linjesystem kan skapa. Det är alltså inte fråga om några radikala frontförändringar från centerns sida, utan det är fråga om att vi i gammal god centertradition lär av erfarenheterna och försöker att successivt reformera också högskolan. Jag tror att det är viktigt att göra det.

I den gemensamma folkparti- och centerreservationen följer vi nu upp den linje som centern uttalade sig för i sin kommittémotion och efterlyser en utvärdering av linjesystemet i syfte att få ett friare system än det vi har i dag.

Det är, precis som också Lars Leijonborg underströk, ett mycket viktigt led i arbetet på att få en mindre byråkratisk högskola.

Herr talman! Jag vill med dessa ord yrka bifall till reservation 2.

Anf. 154 BO HAMMAR (vpk):

Herr talman! Riksdagen brukar av och till med stor hetta diskutera kollektivanslutningsfrågor. De borgerliga partiernas engagemang brukar i första hand gälla kollektivanslutning till politiskt parti. I frågan om kollektivanslutning till kyrkan förhåller sig de flesta borgerliga ledamöter ganska tysta. Och i fråga om studenternas kollektivanslutning till studentkårerna förenas tyvärr borgerliga och socialdemokrater i försvaret för denna anomali.

Vpk är principiell motståndare till kollektivanslutning – under alla omständigheter. Därför uppregar vi nu kravet på att kårobligatoriet skall avskaffas för våra studenter. En del av de uppgifter som i dag åvilar studentkårerna bör övertas av stat och kommun. Andra uppgifter bör ligga på fackliga organisationer. Anslutning till studentkårerna bör ske på frivillig basis.

Hur orimligt det nuvarande systemet fungerar skall jag belysa med ett konkret exempel. För något år sedan beslöt fullmäktige i studentkåren i Umeå – vald av 1 400 röstande medlemmar – att anslå 3 000 kr. till de strejkande brittiska gruvarbetarna.

Ett litet fåtal studerande överklagade denna fina solidaritetshandling. Universitets- och högskoleämbetet gav de klagande rätt och rev upp beslutet.

Detta visar hur elementära demokratiska principer sätts ur spel genom det nuvarande systemet. Nu anser jag visserligen att UHÄ handlade uppåt väggarna fel och att studentkåren också med nuvarande regler har kompetens att fatta ett sådant beslut som studentkåren gjorde i Umeå. Men icke desto mindre belyser det inträffade att kårobligatoriet är övermoget och måste avskaffas.

Herr talman! Jag vill i detta sammanhang gärna ställa en fråga kanske speciellt till Birger Hagård. Vi är ju gamla studentpolitiker från det glada 60-talet, och vi vet ju litet grand hur det här fungerar. Vad som är intressant är att faktiskt inte bara de radikala studenterna, vpk-studenter och andra, instämmer i kravet på att kårobligatoriet skall avskaffas, utan det gör också den moderata studentföreningen. Det skulle vara roligt om Birger Hagård och andra moderata representanter här i kammaren ville förena sig med vpk-reservationen.

Herr talman! Jag yrkar alltså bifall till reservation 4.

Kammaren beslöt att förhandlingarna skulle fortsättas vid morgondagens sammanträde.

25 § Anf. 155 ANDRE VICE TALMANNEN:

Jag får meddela att på morgondagens föredragningslista uppförs justitiekottets betänkande 7 främst bland två gånger bordlagda ärenden.

26 § Kammaren åtskildes kl. 23.48.

Prot. 1985/86:32
20 november 1985

In fidem

BERTIL BJÖRNSSON

/Gunborg Apelgren